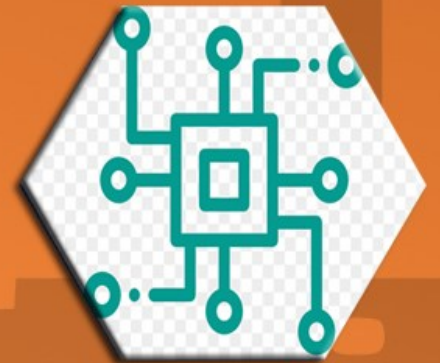

Bingöl Üniversitesi Teknik Bilimler Dergisi

Bingol University Journal of Technical Science

Cilt 3, Sayı 2, Aralık 2022

Volume 3, Number 2, December 2022

*Bingöl Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu
tarafından yayımlanmaktadır*

EDİTÖRÜN NOTU

Ülkemizde bilimsel yayıncılık hızla gelişmekte ve bu bağlamda süreli yayınların sayısı önemli ölçüde artmaktadır. Akademik süreli yayıncılık da bu artışın doğal sonuçlarındandır. 8 Eylül 2020 tarihinde yayınlanan ilk sayısı ile yayın hayatına başlayan dergimizle (*Bingöl Üniversitesi Teknik Bilimler Dergisi*) çok değerli araştırmacıların, bilim insanlarının ve okurların karşısına çıkmanın heyecanını ve mutluluğunu yaşamaktayız. Yayın hayatına başladığı bu tarihten itibaren bilimsel bir disiplin içerisinde hareket eden dergimiz, [Google Scholar](#) üzerinde taranmakta ve diğer indekslerde taranmak için başvurularını sürdürmektedir.

Türkiye’de yayın yapan birçok üniversite akademik dergileri gibi dergimiz de çok-disiplinli ve disiplinlerarası anlayışla hareket etmektedir. Bu anlayışla dergimizin yayın kurulu, bilimin bütün sahalarından ve alt disiplinlerinden bilimsel nitelikli yazıları İngilizce veya Türkçe olarak yayınlamak üzere her iki dilde de kabul etmektedir. Dergimiz hakemlik sürecini titizlikle yürütmekte, çift taraflı körleme sistemiyle makaleler değerlendirilmekte, etik ve bilimsel ölçütlere sonuna kadar bağlı kalınmaktadır.

İlk sayıdan itibaren dergimizin [DergiPark](#) üzerinden erişimi sağlanmış ve yayınlanan makalelerin tamamı okuyucuların ve araştırmacıların hizmetine sunulmuştur. Dergimizin bu sayısında 3 adet bilimsel araştırma makalesine yer verilmiştir.

Dergimize bilimsel araştırmaları ve yazılarıyla destek veren değerli bilim insanlarına, bu çalışmalarını titizlikle değerlendiren hakemlere ve yayın sürecini yöneten ve yürüten yayın kurulu ve sekreteryaya teşekkür ederim.

Dergi Editörü

Doç. Dr. Mehmet Akif AKYOL

(Bingöl Üniversitesi Teknik Bilimler MYO Müdürü)

Editör Kurulu / Editorial Board

Sahibi / Owner

Bingöl Üniversitesi Teknik Bilimler MYO Müdürlüğü
Vocational School of Technical Sciences of Bingol university Directorate

Baş Editör / Editors-in-Chief

Doç. Dr. Mehmet Akif AKYOL

Editör Yardımcıları / Associate Editors

Dr. Öğr. Üyesi Müslüm EROL
Dr. Öğr. Üyesi Ünal Değirmenci

Dergi Sekreteryası / Secretariat

Öğretim Görevlisi Müge YURTCAN

Teknik Editör/ Technical Editor

Doç. Dr. Mehmet Akif AKYOL
Öğr. Gör. Ebubekir BOZKURT

İngilizce Editörü/ Language Editors

Öğr. Gör. Ahmet KESMEZ

Grafik Tasarımcı/ Graphic Designer

Öğr. Gör. Habib BİNGÖL

Alan Editörü / Section Editor

Doç. Dr. Mehmet Akif AKYOL
Doç. Dr. Bilal TÜTÜNCÜ
Doç. Dr. Kadir EJDERHA
Dr. Öğr. Üyesi Ünal DEĞİRMENCİ
Dr. Öğr. Üyesi Müslüm EROL
Arş. Gör. Dr. Anıl İMAK
Öğr. Gör. Dr. İbrahim ÇELİK
Öğr. Gör. Müge YURTCAN
Öğr. Gör. Ebubekir BOZKURT

Yayın Danışma Kurulu / Editorial Advisory Board

Prof. Dr. Rajendra PRASAD – University of Lucknow
Prof. Dr. Victor NEDZVETSKY - Dniepropetrovsk National University
Prof. Dr. Mykola Mikhailovich DRON - Oles Honchar Dnipro National University
Assistant Prof. Dr. Tanveer FATİMA – Taibah University
Dr. Hicham HELAL - Djillali Liabes University
Prof. Dr. Hasan KURTARAN – Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi

Prof. Dr. Ayşegül UÇAR – Fırat Üniversitesi
Doç. Dr. İhsan KIRIK – Bingöl Üniversitesi
Doç. Dr. Burak YILDIRIM – Bingöl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Müslüm EROL – Bingöl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Yunus Onur YILDIZ – Sinop Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet POLAT – Fırat Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Erdiñ İKİNCİOĞLU – Bingöl Üniversitesi
Öğr. Gör. Dr. İbrahim ÇELİK – Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

Investigation of the Historical Harput Ulu Mosque

Emrah BAHŞI^{1*}, Yusuf ÖZÇELİK²

- ^{1*} Ministry of Environment, Urbanization and Climate Change, General Directorate of Infrastructure and Urban Transformation Services, Ankara, Türkiye 50
ORCID No: 0000-0002-3448-9225, e-mail: bahsiemrah44@gmail.com
- ² Ministry of Environment, Urbanization and Climate Change, General Directorate of Infrastructure and Urban Transformation Services, Ankara, Türkiye
ORCID No: 0000-0001-8400-6159, e-mail: yusuf.ozcelik@csb.gov.tr

(Alınış/Arrival: 27.04.2022, Kabul/Acceptance: 01.07.2022, Yayınlanma/Published: 15.12.2022)

Kentsel Dönüşüm Sürecinde Konut Kullanıcısının Memnuniyeti, Beklentileri ve Hanehalkı Hareketliliğinin Araştırılması: Elbistan Yunus Emre Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projesi Örneği

Hüsne TEMUR^{1*} 60

- ^{1*}Yozgat Bozok Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Yozgat/Türkiye.
ORCID No: 0000-0002-1735-7132, e-mail: husnetemur2@gmail.com

(Alınış/Arrival: 23.05.2022, Kabul/Acceptance: 14.09.2022, Yayınlanma/Published: 15.12.2022)

Mimarlık Bölümü Öğrencilerinin İş Sağlığı ve Güvenliğine Yönelik Farkındalık Düzeylerinin Değerlendirilmesi

Ash ÇÜÇEN^{1*} 86

- ^{1*}Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Burdur/Türkiye.
ORCID No: 0000-0003-0091-8973, e-mail: aslicucen@gmail.com

(Alınış/Arrival: 04.07.2022, Kabul/Acceptance: 05.11.2022, Yayınlanma/Published: 15.12.2022)

Investigation of the Historical Harput Ulu Mosque

Emrah BAHŞI^{1*}, Yusuf ÖZÇELİK²

^{1*} Ministry of Environment, Urbanization and Climate Change, General Directorate of Infrastructure and Urban Transformation Services, Ankara, Türkiye
ORCID No: 0000-0002-3448-9225, e-mail: bahsiemrah44@gmail.com

² Ministry of Environment, Urbanization and Climate Change, General Directorate of Infrastructure and Urban Transformation Services, Ankara, Türkiye
ORCID No: 0000-0001-8400-6159, e-mail: yusuf.ozcelik@csb.gov.tr

(Alınış/Arrival: 27.04.2022, Kabul/Acceptance: 01.07.2022, Yayınlanma/Published: 15.12.2022)

Abstract

Anatolia entered into the process of Turkification and Islamization with Sultan Alparslan's destruction of Byzantine armies in 1071 and after that Turks have been dormitories for about a thousand years. First Turkish principalities played an important role in the expansion of Turkish-Islamic culture and civilization in the Turkification of Anatolia after the Battle of Malazgirt. One of these principals Artuqid Principality ruled in Hısn Keyfa-Âmid, Mardin-Meyyafarıkın and Harput and engaged in construction activities by being processed to every level of the lands which ruled Turkish-Islamic motifs. Harput city is one of the settlements that best incorporate Turkish-Islamic architecture. Ulu Mosque was built here that has taken its place among the most beautiful rare works of Anatolia with its unique architecture. Ulu Mosque, which built by Artuqid Ruler Fahrettin Karaarslan in the 11th century has served the Turkish nation for centuries. In this study, the history, design, used materials and the causes of structural deterioration in Ulu Mosque in Elazığ- Harput city were investigated and some of the proposals were presented at the end of these examinations.

Keywords: Harput ulu mosque, Restoration, Structural deterioration

Tarihi Harput Ulu Camii'nin İncelenmesi

Özet

Anadolu, Sultan Alparslan'ın 1071'de Bizans ordularını yenmesiyle Türkleşme ve İslamlaşma sürecine girmiş ve bundan sonra yaklaşık bin yıl Türk yurdu olmuştur. Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun Türkleşmesinde, Türk-İslam kültür ve medeniyetinin yayılmasında ilk Türk beylikleri önemli rol oynamışlardır. Bu beyliklerden biri olan Artuklu Beyliği, Hısn Keyfa-Âmid, Mardin-Meyyafarıkın ve Harput'ta hüküm sürmüş ve Türk-İslam motiflerinin hüküm sürdüğü toprakların her kademesine işlenerek imar faaliyetlerinde bulunmuştur. Harput şehri Türk-İslam mimarisini en iyi barındıran yerleşim yerlerinden biridir. Kendine özgü mimarisi ile Anadolu'nun en güzel nadide eserleri arasında yerini almış olan Ulu Cami burada yapılmıştır. Artuklu Hükümdarı Fahrettin Karaarslan tarafından 11. yüzyılda yaptırılan Ulu Cami, yüzyıllar boyunca Türk milletine hizmet etmiştir. Bu çalışmada; Elazığ-Harput ilinde bulunan Ulu Cami'nin tarihçesi, tasarımı, kullanılan malzemeleri ve yapısal bozulmaların nedenleri araştırılmış ve bu incelemeler sonucunda bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Harput ulu cami, Restorasyon, Yapısal bozulma

1. INTRODUCTION

Historical Harput City was established on an area of 1751 km², at an average height of 1450-1500 meters above sea level, located in the Upper Euphrates Section of the Eastern Anatolia Region, north of Elazig Plain and the Great Plain. The city is located on a rugged and high rocky plateau that is dominant to the environment and suitable for defense. Harput is surrounded by Elazig Plain and Ulu Plain from the south, Kuz Plain from the west, Keban Dam Lake from the north and Murad Valley from the east. Due to the fertile plains and important water resources around Harput, agricultural activities were carried out intensely in this region. For this reason, the region has been an important settlement centre since the early ages and came under the domination of many different civilisations [1].

Harput Castle, which is one of the most important structures of the city and has played very important roles in the city defense, consisted of two parts, the inner castle and the outer castle. The history of the inner castle is taken until the Urartu period [1].

The number of buildings in Harput that have reached the present day from the Byzantine period is almost non-existent. The Virgin Mary Church (VI. Century AD) which located on the eastern walls of the Inner Castle, is the most important work that can survive from this period. Moreover it is understood that some repairs were made in the Inner Castle during this period. It is also remarkable that construction activities are very limited during the period of Çubukoğulları Principality who transforming the Harput into Turkish land [2].

The city, which was the capital of the Artuklu State, expanded in the north and west direction outside the inner castle over time, and new settlements were formed in the outer castle part [1].

Ulu Mosque, which was built during the reign of Artuklu ruler Fahrettin Karaaslan in the 19th century, which played an important role in the formation of the physical structure of the city, as well as contributing to the social and cultural development of the society. This structure, which has survived to the present day by continuing its function in the Ottoman period, has a very important place in terms of Harput history [1].

In this article, the history, design, materials used and the causes of structural deterioration of the Great Mosque in the province of Elazig-Harput were investigated and some suggestions were presented as a result of these examinations.

2. HISTORY OF ELAZIG

Elazig is a city established at the foot of the hill where the Historical Harput Castle is located in Eastern Anatolia. Located at a height of 1067 meters above sea level, the city is located on a light slope ground. Although the history of Elazig is new, the history of the region is quite old. Therefore, we need to consider the history of Elazig together with the history of Harput [3].

Harput and its surroundings are one of the oldest settlements in Anatolia and the settlement date of Harput is similar to the history of Harput Castle. This shows that the history of Harput dates back to around 2000 BC, and the history of the region dates back to 10,000 BC with archaeological excavations (Paleolithic-Chipped Stone Age) [4].

In Hittite tablets, it is seen that the region is called ISUVA. Urartu State dominated there between 12-7 centuries BC whose origins are based on the Hurrians and central settlements are

located in Van (Tuspa). After the Assyrian and Scythian attacks in the 7 century BC, the Urartu state weakened, and the whole region, especially Harput, came under the rule of Med. However, this domination did not last long, with the Meds in the 6. century BC and the Persian Empire in 334 BC, the region experienced the Hellenistic period and it was seen that Harput was called the Sofen Kingdom in this period [4].

The fact that Harput is located directly above the Asian / Anatolian / Thrace / Egypt-related trade routes has caused it to be an important settlement centre and a place that different civilizations want to conquer in every period. In the region conquered by Cubuk prince in 1085, we see that the Artuqids, then the Anatolian Seljuks in 1234, the Ilhanli in 1243, the Dulkadir principality in 1363, and the Akkoyunlu state in 1465 [5].

Harput, finally conquered by Yavuz Sultan Selim after the Victory of Çaldıran in 1516, joined the Ottoman lands, and the conditions such as culture and public works should be preserved as one of the most popular cities of the state until the late 19th century [5].

The new city area, which was established on the outskirts of Harput, initially became a province and then a provincial centre, and even turned into a Sanjak affiliated to the Diyarbakir province. The Independent Governor in 1875 became the province again in 1879. In the last years of the Ottoman state, Malatya and Dersim Sanjaks were also connected here. In 1921, they left Elazığ in these two sanjaks. It was named "Mamurat ül -Aziz" in 1867 with the proposal of Governor İsmail pasha who was appointed here during the period of Hacı Ahmet İzzet Pasa in the 5th year of Sultan Abdülaziz's ascension. However, it is difficult to pronounce, it has been mentioned briefly as "El Aziz" among the people. During the time of Atatürk's admission to the city in 1937, the name "El Azik", which means "Province of Azik", was later transformed into Elazığ [3].

3. GEOGRAPHIC AND GEOLOGICAL PROPERTIES OF ELAZIG

While examining the structural deterioration of a historical building, the geographical location of the city where the artifact is located, its surface forms, climate parameters and geological structure were important. For example, It may cause openings between the joints due to the freeze-thaw cycle that occurs as a result of daily heat exchange. Another example is the possibility of damage to the structure in the earthquake zone as a result of the earthquake. Due to the reasons stated, various information about Harput is presented under this title, which will affect the structural deterioration.

3.1. Geographical Location, Surface Shapes and Climate Structure

Elazığ is located in the Upper Euphrates Section of the Eastern Anatolia Region, in the Elazığ Plain, 1067 meters above sea level. The face measurement of Elazığ is 9153 km². Its distance in the east-west direction is 150 km and in the north-south direction is 65 km. Dam lakes (826 km²) constitute 9% of Elazığ. Elazığ is neighbour to the provinces of Bingöl in the east, Tunceli through the Keban Dam Lake in the north, Erzincan in the northwest, and Malatya through the Karakaya Dam Lake in the west and southwest, and Diyarbakır in the south [6].

Both the geographical location and morphological features of Elazığ have been the biggest factor in the emergence of a settlement and settlement. Indeed, Elazığ and its surroundings have a low elevation compared to other parts of the region with an altitude of 1300-1400. In addition, passages such as the Mining Groove and the Kömürhan Strait in the Southeast Taurus

Mountains, which extend like a wall in the south of the site, help to bring the warm and humid air masses of the south to the region from time to time. Due to all these, the local climate has a rather mild structure compared to the terrestrial climate of the region, which we typically see in the northeast.

According to the data of Elazig meteorology station, the average annual temperature is 12.9 °C. Accordingly, the highest value is reached in Elazig after Malatya in the Eastern Anatolia Region. Moreover, Keban located in the lowest part of the province, and corresponds to one of the hottest areas of the Eastern Anatolia region with a value of 14.6 °C. When we look at the annual temperature differences of the stations in Elazig province, it appears to be more in the stations in the east, and this difference decreases as we go west. This shows that terrestrial intensity within the provincial borders has decreased from east to west. Elazig province shows very low values in terms of the number of days with frost events compared to the region it is in. An average of 81.7 days of frost is encountered during the year in Elazig. There is no frost in the city in seven months of the year. The first frost event starts on October 14 within the provincial borders, and the last frost event occurs in the second half of April. The number of frosty days in autumn and spring is quite low [6].

3.2. Geographical Location, Surface Shapes and Climate Structure

The Elazig area is located on the Eastern Taurus Mountains in the Eastern Mediterranean region of the Alpine-Himalayan mountain formation belt, and includes metamorphic, magmatic, sedimentary and volcanic rocks of different ages from Paleozoic to Quaternary. Pütürge Metamorphites (Precambrian-Mesozoic), Keban Metamorphics (Permo-Carboniferous), Ophiolitic (Mesozoic), Yüksekova complex (Upper Cretaceous), Caspian complex (Upper Cretaceous-Paleocene), Harami formation (Upper Maestrichtian), Lower Bird formation, Seske formation (Middle Paleocene-Lower Eocene), Mining complex (Lower-Middle Eocene), Kırkgeçit formation (Lutetian-Upper Oligocene), Lice formation (Oligocene-Lower Miocene), Alibonca formation (Lower Miocene), Karabakır formation (Upper Miocene) - Lower Pliocene), Pliocene continental, Quaternary [7].

Formations of various ages and characteristics, which are mentioned earlier, form the structure of the province area. These formations; As a result of tectonic movements formed by the effect of the Hercynian, Caledonian and finally Alp Orogenesis and the orogenic phases in their various circuits, they curled, broke and gained slope along the plane of the fracture [7].

Elazig and its surroundings have folded, fractured structures that occur during Upper Cretaceous-Lower Paleocene, Middle Eocene end, Middle Miocene and younger periods. These structures are due to the closure between the Upper Cretaceous-Lower Miocene of the southern branch of the Neotethysis and the continent-continental collision in the Middle Miocene. The common feature of the structures is the N-S directional compaction regime that results from the collision of Arabia and Anatolian plates in the Middle Miocene. The fold axes in Elazig and its vicinity extend approximately in the direction of W-E and WSW-ENE. Overlays are another common type of structure in the study area. Rocks older than the Middle Eocene were pushed south in tectonic slices. Pütürge, more precisely, the Bitlis thrust determines the boundary between the Taurus (Torids) and the Southeastern Anatolian Borders. This region occurred during the Miocene-Pliocene and the thrust movement is 15-20 km from north to south which shows repulsions. This is also the suture (suture) where the Arabian plate collides with the Anatolian plate. [7].

The strike-slip and strike-slip faults are also observed in the topography. By direct geomorphological researches on this fault zone, it was revealed that the fault is active in the Quaternary interior, it preserves its morphological innovation, and the fault zone and its surroundings are at first degree risk in terms of earthquakes [7].

4. ULU MOSQUE

Harput Ulu Mosque is built on an area of 2000 square meters in the Old Mosque Kebir District in Harput. Harput Ulu Mosque is one of the oldest Turkish mosques in Anatolia. The mosque was restored in 1899, 1905 and 1996. The interior of Harput Ulu Mosque consists of three parts. These; inner courtyard, narthex and inner mosque. Its rectangular planned walls are made of rubble stone. The dome arches and minaret are built of brick. The mosque has two doors [8]. The Ulu Mosque and its immediate surroundings are shown in Figure 1.

Figure 4.1. Ulu Mosque and its surroundings [8].

4.1. History of the Ulu Mosque

Ulu Mosque (Cami-i Kebîr), one of the ancient structures of Harput, was built by Artuqid ruler Fahrettin Karaarslan. The construction date of the mosque is not known precisely and there are different opinions on this subject. According to Uzun, German traveler and archaeologist Lehmann shows the construction date of the mosque as H. 561 (1165-1166). In other sources, H. 551 (1156) and H. 582 (1186-1187) dates are also given [1].

There are also opinions that the mosque was built during the period of Çubukoğulları before the Artukids, and that it had undergone a serious repair during the Artukid period, because of the building was built in the time of "Sadeddinoğlu Kutluk Bey and Çubukoğlu Kiya Ali days" record on the right side of the mosque's minbar inscription [9,10,11].

The minbar of the mosque, made of ebony wood, is one of the most beautiful works of our history and it is accepted that it was built in H. 582 (1186 CE). Apart from the Grand Mosque, the minbar used in Saray Hatun Mosque was later transferred to the Kursunlu Mosque and is still used in this mosque [12,13].

Evliya Çelebi, an ottoman explorer who visited Harput; he has provided information about the architectural features of the Ulu Mosque, and stated that the mosque is larger and more beautiful than the other mosques in Harput and that it also has a minaret. [14].

Figure 4.2-3. Harput Ulu Mosque 1966 [15].

4.2. Architectural Structure of the Ulu Mosque and Existing Structural Deteriorations

Within the scope of this section, the architectural structure of the historical Ulu Mosque and its existing structural deterioration will be discussed. The base of the minaret rising at the west gate of the mosque which has a square plan and there is also an exit door. It is estimated that the minaret has lost its originality due to the repair on various dates, therefore it is small compared to the size of the mosque. As a matter of fact, the Konya Alaeddin Mosque and the Siirt Ulu Mosque minarets, those minarets are made of bricks, such as the Harput Ulu Mosque, are high, attractive and at the same time, they are structures that serve as observation towers according to the conditions of the era. The Harput Ulu Mosque is also thought to be long and as a watchtower in the original form of its minaret due to the characteristics of these mosques and the thickness of the minaret body [1].

The building has a small courtyard in portico-iwan layout. Cut stone was used in some parts of the mosque, rubble stone was used in the walls, and brick was used in the support and cover system. The mosque has a rectangular plan and looks different from the mosques built during the Artuqid and Seljuk periods with its architectural structure. Here, the plans and shapes of the Seljuk and Iranian mosques were combined and a structure specific to Anatolia was introduced. Harput Ulu Mosque is closed to the outside and its outer walls are extremely thick. There are two crown doors to the mosque in the east and west. Of these, the west gate is placed in a higher and rectangular frame. The western wall, which is the main facade, has a pointed arch door that took its current shape in the last restoration and an arch opening showing the minaret base. The arches of the eastern gate are closer to the pointed arch and are bounded by two round pillars and rectangular frames [16].

The Ulu Mosque, outer court is made up of three sections, the last community and the courtyard. The inner walls of the mosque are connected by arches. There is a courtyard section through the doors in the east and west. After the entrance of the mosque, the spaces around the courtyard are divided into three sections. Together with the courtyard, the mosque has a plan look like (T). The place of worship carries the top cover with pointed brick arches and cradle vaults (ceiling cover formed by the combination of arches) based on short pillars (carrier built of stone and brick) [16].

The worship area is in a plan layout with two naves (each section separated by columns or pillars) parallel to the mihrap wall. There is 8 diameter dome on the square floor in front of the altar. The mihrab is in a frame formed by two zigzag sequences. The pulpit of the mosque (1186) is maden by ebony tree using the Kundekari technique, and the work of Abu Said, the son of İsmail, is located in the Harput Kurşunlu Mosque (Sare Hatun Mosque) [16].

Figure 4.4. Ulu Mosque-West Arched Door [15].

Figure 4.5. Ulu Mosque-East Arched Door [15].

Figure 4.6-7. Harput Ulu Mosque- before and after latest restoration [15].

One of the most interesting aspects of the Harput Grand Mosque is its minaret. The minaret, which is located in the northwest of the mosque and consists of a square base and a cylindrical body, is bent eastwards. It is interesting in that its minaret is curved and its bricks are used as decoration elements. (It is claimed that the minaret of the mosque, which varies between 3 and 7 degrees, that is more than the Leaning Tower of Pisa.) The interlaced six-pointed stars and knitted motifs wrapped the entire minaret body so that it does not leave any space. The upper part of the minaret above the balconies is quite long, narrow and cylindrical. The minaret is reached through the mosque and a staircase built later. Cheers are unadorned, so it differs from the other buildings of the Artuqid [16].

Figure 4.8-9. Harput Ulu Mosque minaret current situation [15].

Figure 4.10- 11. Harput Ulu Mosque- before and after latest restoration [15].

After the previous restorations, no collapse was detected in the existing structure. Particularly, some spills were detected in the brick parts of the minaret. Spills were detected in the joints between bricks. The peculiar inclination of the minaret is valuable in terms of tourism. Therefore, it should be preserved as it is. Moreover, it was not damaged in the earthquake that took place recently.

5. RECOMMENDATIONS AGAINST HARPOT ULU MOSQUE STRUCTURAL DISORDERS

It is seen that the structural deterioration factors of the Historical Harput Grand Mosque depend mainly on the geographical location and surface shapes, climate and geological structure of the city.

It is known that an average of 83.6 days of frost occurs in Elazig throughout the year. Due to freezing and subsequent thawing, structural deterioration and crustal spills have occurred on the surface of the building. Especially in the minaret section, structural defects have occurred over the years due to the dislocation of the bricks and the damage caused by pigeons.

Ulu Mosque should be restored and brought into tourism by paying attention to climate parameters and geological structure. Various suggestions have been made in this regard below.

1. The materials to be used should be preferred in accordance with the original according to the existing damage analysis. In time, joints begin to wear on surfaces exposed to friction, impacts, winds, water and various chemicals, and after a while it may be completely empty. Gaps often consist of structural problems, physical and chemical deterioration, or a combination of these.
2. In the parts where the walls do not need to increase the cross section and reinforcement, it will be sufficient to renew the existing plasters on the inner and outer surfaces.
3. For spilled plasters, the traditionally prepared Horasan mortars on the field can be preferred by using natural hydraulic lime and slaked lime, and thus, the effects from the outside can be reduced by refilling the empty parts. Lime-based plasters should be avoided on exterior walls.
4. Especially the gaps in the minaret section can be re-knitted by selecting the materials that are suitable for the original with point interventions, and if necessary, the brick minaret can be reinforced with fiber polymer composites [17].

5. Ductility will also be increased while the tensile stresses on the surface are met by placing rods by using special resin or lime-based mortars into the gaps of 2-3 cm in the wall joints by using fibrous polymer rods.
6. When it is required fiber reinforced polymer transparent wrap may use for outer surface of arches, vaults, domes and suitable places in order to increase bearing and ductility capacity under existing loads. However, in this reinforcement technique, it is important to prepare the sub-surfaces to be bonded correctly.
7. On the other hand, due to acid rains and freeze-thaw effects, water and harmful ions dissolved in water should be prevented from entering the bodies of natural stones that erode over time. It is preferable to create a water impermeable shield at the cross section of the stone by using water-repellent materials, and thus the water and harmful ions dissolved in water will be prevented from entering the stone and will be protected from freeze-thaw effects.

In terms of tourism and historical importance, it is important that the restoration is carried out as soon as possible and it is brought to the values of our country.

6. ACKNOWLEDGMENT

We thank the General Directorate of Foundations of the Republic of Türkiye for their support during the article writing process.

REFERENCES

- [1] C. Uzun. Harput Ulu Mosque in the 17 th Century. *Fırat University Journal of Harput Studies*. 2014; c. 1, number. 2, 29-48.
- [2] Ş. Çakmak, Sad City: Harput. *Art History Magazine*.2006; Issue XV / 2, 137-163.
- [3] Ş Elazığ Municipality, History [Online]. Available: <https://www.elazig.bel.tr/city-guide/history/216/>.
- [4] Fırat University Harput Application and Research Center, Harput History [Online]. Available: <http://web.firat.edu.tr/harput/hitory.html#>.
- [5] Elazığ Governorship, Elazığ History [Online]. Available: <http://www.elazig.gov.tr/elazig-history>.
- [6] On5yirmi5 youth site, General Information about Elazığ [Online]. Available: <https://on5yirmi5.com/file/türkiye-provinces/23-about-elazig-general-information/>.
- [7] S. Tonbul, M. A. Özdemir, H. Günek, and S. Karadoğan. Natural Environment Characteristics of Elazığ Environment; [Online]. Available: <http://web.firat.edu.tr/geography/eg/natural.html>.
- [8] Türkiye Culture Portal [Online]. Available: [https://www.kulturportali.gov.tr/türkiye/elazig/place to visit/ulu-mosque](https://www.kulturportali.gov.tr/türkiye/elazig/place%20to%20visit/ulu-mosque).
- [9] A. Bizbirlik. 16. Foundations in Diyarbakır Beylerbeyliği in the Mid-Century. Ankara. 2002;50.

- [10] M. B., Aşan. Harput Ulu Mosque Minbar. Fırat University Journal (Social Sciences), 1/2, Elazig. 1987;29.
- [11] A. Durukan. Thoughts of the Ulu Mosque of Harput. Harput Symposium with Past and Present.1. Elazig. 1998;312.
- [12] M. B., Aşan. Harput Ulu Mosque Minbar. İstanbul. 1964;30,36.
- [13] N. Ardınçoğlu. History of Harput. İstanbul. 1964;45.
- [14] S. A., Kahraman and Y. Dağlı. Evliya Çelebi Travel Book. Book 3. İstanbul 1999;135.
- [15] Republic of Turkey, General Directorate of Foundations Archives. (2020).
- [16] H. Domaç, Harput Ulu Mosque [Online]. Available: <https://haldundomac.wixsite.com/travel-blog/single-post/2016-1-7-harput-ulu-mosque>.
- [17] A.C., Altunişik. Dynamic response of masonry minarets strengthened with Fiber Reinforced Polymer (FRP) composites. Natural Hazards and Earth System Sciences. 2011;11(7).

Kentsel Dönüşüm Sürecinde Konut Kullanıcısının Memnuniyeti, Beklentileri ve Hanehalkı Hareketliliğinin Araştırılması: Elbistan Yunus Emre Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projesi Örneği

Hüsne TEMUR^{1*}

^{1*}Yozgat Bozok Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Yozgat/Türkiye.
ORCID No: 0000-0002-1735-7132, e-mail: husnetemur2@gmail.com

(Alınış/Arrival: 23.05.2022, Kabul/Acceptance: 14.09.2022, Yayınlanma/Published: 15.12.2022)

Özet

Kentsel dönüşüm kavramı 1950'li yıllardan günümüze kadar gerek tanım gerekse yasal dayanakları bakımından geliştirilerek gündelik hayatımızda yer edinmiştir. Kentsel dönüşüm sadece fiziki yenileme değil aynı zamanda hanehalkı ve onların yaşam tarzlarını da ilgilendiren bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle kentsel dönüşüm projelerinde kullanıcıların memnuniyetleri ve beklentileri de göz önüne alınmalıdır. Bu bakış açısıyla bu çalışmada Elbistan Yunus Emre Mahallesi kentsel dönüşüm projesi kapsamında kullanıcıların memnuniyet ve kentsel dönüşüme ilişkin beklentilerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Kullanıcıların istekli olma durumları, memnuniyet düzeyleri, beklentileri ve hanehalkı hareketliliklerine yönelik yarı yapılandırılmış görüşme ve alan çalışması yapılmıştır. Proje kapsamında konut kullanıcılarının ev sahibi ve kiracılık durumunda olmaları sebebiyle görüşmeler ev sahibi ve kiracılar ile yapılmıştır.

Görüşmeler sonucunda Elbistan Yunus Emre Mahallesi kentsel dönüşüm projesinde konut memnuniyet bileşenlerinin olumlu/olumsuz etkileri kullanıcıların kentsel dönüşüm projesine yaklaşımını etkilediği görülmüştür. Farklı beklentileri olan ev sahibi ve kiracıların yüksek oranda konut memnuniyet bileşenlerinin olumsuz etkilerinden dolayı dönüşüm projesini istemedikleri ortaya çıkmıştır. Beklentileri karşılanmayan ev sahibi ve kiracılar, kentsel dönüşüme isteksiz durumdadır. Bu durumda beklentileri karşılanmayan ve memnuniyet düzeyi düşük ev sahibi ile kiracıların hanehalkı hareketliliğine yol açan bir kentsel dönüşüm projesi ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Kentsel Dönüşüm, Konut Memnuniyeti, Kentsel Dönüşümde Beklentiler, Hanehalkı Hareketliliği, Elbistan

Investigation of Residential User's Satisfaction, Expectations and Household Mobility in the Urban Transformation Process: The Example of Elbistan Yunus Emre Mahallesi Urban Transformation Project

Abstract

The concept of urban transformation has been developed in terms of both definition and legal bases from the 1950s until today and has taken a place in our daily lives. Urban transformation emerges as a process that concerns not only physical renewal but also households and their lifestyles. For this reason, the satisfaction and expectations of the users should also be taken into account in urban transformation projects. From this point of view, in this study, it is aimed to examine the satisfaction and expectations of the users regarding urban transformation within the scope of the Elbistan Yunus Emre Mahallesi urban transformation project. Semi-structured interviews and field studies were conducted on users' willingness, satisfaction levels,

expectations and household mobility. In the scope of the project, interviews were held with the landlord and the tenants, since the users of the residences are in the position of landlord and tenancy.

As a result of the interviews, it was seen that the positive/negative effects of the housing satisfaction components in the Elbistan Yunus Emre District urban transformation project affected the approach of the users to the urban transformation project. It has been revealed that landlords and tenants with different expectations do not want the transformation project due to the negative effects of the housing satisfaction components. Landlords and tenants, whose expectations are not met, are reluctant to urban transformation. In this case, an urban transformation project emerged, which led to household mobility of the landlords and tenants, whose expectations were not met and whose satisfaction level was low.

Keywords: Urban Transformation, Housing Satisfaction, Expectations in Urban Transformation, Household Mobility, Elbistan

1.GİRİŞ

Roberts, kentsel dönüşüm kavramını "kentsel sorunların çözümüne yol açan ve değişime uğramış bir alanın ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel koşullarında kalıcı bir iyileşme sağlamayı amaçlayan kapsamlı ve bütünlük vizyon ve eylem" olarak tanımlamaktadır [1]. Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA)'nin Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü'nde ise daha geniş bir anlamla, "belediyelerce, kentin yıpranan ve özelliğini yitirmeye yüz tutmuş, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurullarınca sit alanı olarak tescil ve ilan edilen kent bölgeleri ile bu bölgelere ait alanlarının, kentin gelişimine uygun olarak yeniden yapım ya da özüne uygun biçimde yenilenerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve toplumsal donatı alanları oluşturulması, doğal afet risklerine karşı önlemler alınması, kentin tarihsel, kültürel dokusunun yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılması amacıyla gerçekleştirilen eylemlerin tümü" şeklinde tanımlanmıştır [2]. Keleş'e göre kentsel dönüşümün amacı, gecekonduların ıslahı olarak bildiğimiz şeyin genişletilmiş bir şekli olup gecekonduların bölgelerinin göze daha hoş görülmesidir. Tanımın her ne kadar afet ve yapı çevresinin düzenlenmesi gibi kavramlarla genişletilmeye çalışılmış olsa da bu durumun gecekonduların alanlarının temizlenmesi olduğunu belirtmiştir [3].

Ülkemizde kentsel dönüşüm 1950'li yıllardan beri gecekondular ve gecekondular bölgelerinin iyileştirilmesi şeklinde gündeme gelmiş bir konudur. 5218 (1948), 5228 (1948), 6188 (1953) ve 7367 (1959) sayılı gecekondular alanlarının affına ilişkin yasaların tamamı bir periyoda kadar, yapılmış olan gecekondular topluma kazandırmayı hedeflemiştir [4]. Gecekondulardaki artışın temel sebepleri 1950'li yıllarda kırdan kente göç ve hızlı kentleşme sürecidir. Gecekonduların topluma kazandırılması hedefi 1966 yılında 775 sayılı Gecekondular Yasası ile yasal boyut kazanmıştır. Fakat bu yasayla birlikte imara aykırı yapı sayısında artış gözlenmiş ve plansız kentleşme gündeme gelmiştir [5]. 1980'li yıllarda imar affı, ıslah imar planı mevzuatları uygulanmış ve böylece kentsel dönüşüm uygulamaları kentlerde daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır. 2000'li yıllarda ise kentsel dönüşüm uygulamalarının yapılabilmesi için yasal düzenlemeler yapılmış ve sonrasında yaygın olarak uygulanmıştır. 2004 yılında çıkan 5104 sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu ilk kentsel dönüşüm yasası niteliğindedir [6]. Kentsel dönüşüm konusuna ilişkin yaşanan son yasal gelişme ise 16.05.2012 tarihli ve 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun'dur. Kanunun temel amacı "afet riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde; fen, sanat, norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair usul ve esasları belirlemektir" [7].

Tüm bu yasal süreçle birlikte gelişen kentsel dönüşüm kavramı günümüzde aynı zamanda hanehalkı, yaşam tarzı ve kentsel alan konularını da ilgilendirmeye başlamıştır. Fakat kentsel dönüşüm projeleri; kişilere sunduğu olanaklar, oluşturduğu yeni kimlik ve kentle bütünleşmesinin yanında proje kapsamında kullanıcıların kentsel dönüşüme ilişkin memnuniyetleri, beklentileri, uyum süreçleri, yaşam kalitesi, yaşam tarzı üzerindeki etkileri gibi konular üzerinde de tartışılan ve eleştiri alan uygulamalardır [8]. Konut memnuniyeti, bireylerin ve toplulukların mutluluğuyla birlikte başarısı ve üretkenliğiyle de ilgili önemli ipuçları vermektedir. Aynı zamanda konut ve çevresinden duyulan memnuniyet yaşam kalitesi göstergelerinden biridir. Kullanıcının konut ve çevresinden fiziksel, sosyal ve ekonomik anlamda memnun olmaması kent içi yer değiştirmeye sebep olmaktadır. Bu durum konut kullanıcısı hareketliliği olarak tanımlanmaktadır. Konut kullanıcısı hareketliliği, kullanıcının süreç ve sonucuna göre konut ve çevresiyle ilgili memnuniyet algısıyla ilişkilidir. Konut kullanıcısı hareketliliği gönüllü ya da zorunlu olarak ortaya çıkabilmektedir [9].

Türkün (2013)'ün İstanbul'un kentsel dönüşüm alanı olarak ilan edilen ya da dönüşümün baskısı altında kaldığı mahallelerde yapmış olduğu kapsamlı araştırma kentsel dönüşüm hedefinin olduğu günümüzde dönüşümün hangi toplumsal sorunlara ve mağduriyetlere yol açacağını saptama imkânı vermiştir. Kentsel dönüşüm projelerinde düzenli ve modern mekânlar oluşturma gibi olumlular ile aslında alanda yaşayanların ihtiyaçlarının karşılanabilirliği, yaşam kalitesini artırabilme gibi konuları tartışma dışında bırakmaktadır. “Böyle bir zaman diliminde, dönüşüme uğraması beklenen konut alanlarında yaşayanların ekonomik güçlerini, donanımlarını, kentte var olma stratejilerini, yaşadıkları mahallelerin günlük yaşamlarındaki önemini ve kentsel dönüşüm konusundaki algı ve taleplerini araştırmak önemli görülmüştür” [10].

Bu araştırmada da kentsel dönüşüm uygulaması üzerinden konut memnuniyeti konusu ele alınacaktır. Çünkü konut memnuniyeti, konut kullanıcının yaşam kalitesini etkilemekle birlikte kent içi hanehalkı hareketliliğine de sebep olabilmektedir. Kentsel dönüşüm uygulamalarının en dar anlamıyla konut ve çevresinin yeniden dönüşümünü ifade etmesi nedeniyle değişim ve dönüşüm içerisinde olan konut kullanıcılarının; konut memnuniyetleri, beklentileri ve hanehalkı hareketlilikleri Elbistan Yunus Emre Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projesi örnek alanı üzerinden açıklanacaktır. Elbistan ilçesi merkez mahalleler içerisinde en yüksek oranda kentsel dönüşüm talebi Yunus Emre Mahallesi'nde olması sebebiyle örnek alan seçilmiştir.

Literatürde konut memnuniyeti üzerine yapılmış araştırmalarda memnuniyet; konuta dair nitelikler, konut çevresine dair nitelikler ve konut kullanıcılarına dair nitelikler olmak üzere 3 temel bileşenden oluşmaktadır. Konut büyüklüğü, yapıdaki kat sayısı, konutun yaşı, yapı kalitesi, kira bedeli gibi değişkenler konuta dair nitelikleri oluşturmaktadır. Kentsel hizmetlere uzaklık, iş yerine uzaklık, komşuluk ilişkileri, eğitim ve sağlık tesislerinin yeterliliği, otoparkların yeterliliği gibi değişkenler ise konut çevresine dair niteliklerdendir. Eğitim seviyesi, meslek, etnik köken, ev sahibi/kiracılık durumu, hanehalkı geliri ve büyüklüğü gibi değişkenler ise konut kullanıcısına dair nitelikleri oluşturmaktadır [8]. Bu araştırmada konut memnuniyetinin 3 temel bileşeni kapsamında alt değişkenler oluşturularak kentsel dönüşüm sürecinde konut memnuniyeti ve hanehalkı hareketliliğinin ortaya çıkarılması amacıyla kentsel dönüşüm projesi içerisindeki konutlarda yaşayan ev sahipleri ve kiracılar tarafından yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin değerlendirilmesiyle birlikte konut kullanıcılarının memnuniyeti, beklentileri ve hanehalkı hareketliliğine yönelik sonuçlar yazılmıştır.

2.MATERYAL VE METOT

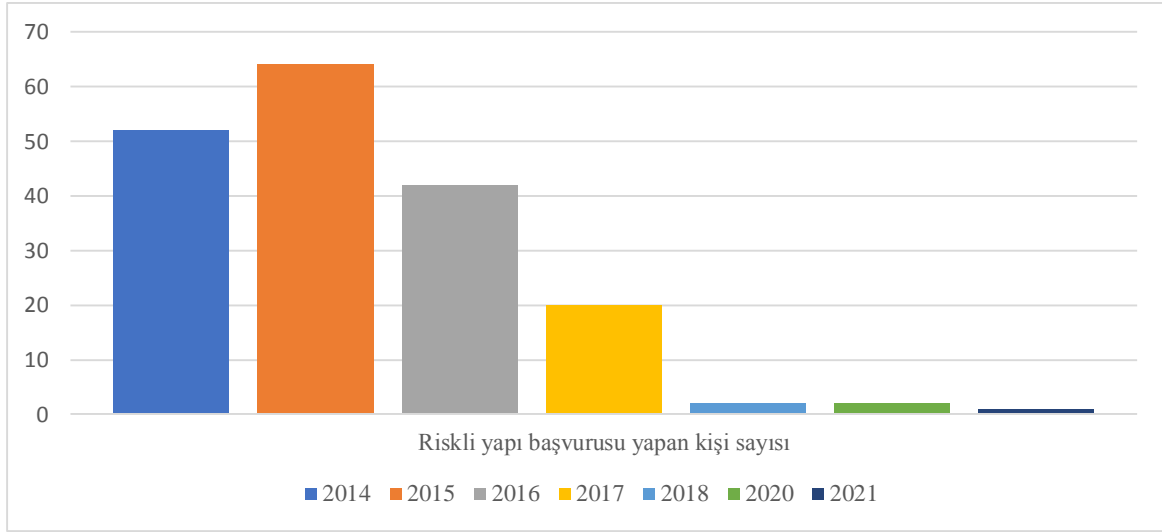
Bu araştırmada veriler; doküman inceleme, yerinde araştırma ve yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme yoluyla toplanmıştır. Araştırma Eylül 2021-Nisan 2022 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Elbistan kentinde gerçekleşen kentsel dönüşüm projelerine yönelik bir çıkarım elde edilmesi amacıyla Elbistan Belediyesi'ne gelen riskli yapı talepleri incelenmiştir. Aynı zamanda Elbistan Belediyesi arşiv taraması yapılmıştır. Alanda yerinde incelemeler sonucunda fotoğraflar çekilmiş ve analiz çalışmaları 2010 yılı onaylı hâlihazır harita üzerine işlenmiştir. Yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler 11.12.2021 tarihinde mevcutta bulunan 14 blokta yaşayan ev sahibi ve kiracılar tarafından yapılmıştır. Görüşmeciler farklı bloklardan rastgele ve gönüllülük esasına dayalı olarak 10 ev sahibi ve 10 kiracı ile toplamda 20 kişiyle yapılmıştır. Ev sahibi ve kiracıların araştırma konusuna yönelik görüşlerini detaylı bir şekilde dile getirebilmeleri için nitel araştırma yönteminden yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi seçilmiştir. Bu yöntemle tasarlanan araştırmalarda asıl amaç araştırma konusuna yönelik derin bir kavrayışa ulaşmaktır [11]. Çalışma alanının planlı dönemde mekânsal gelişimini değerlendirebilmek için İller Bankası ve Elbistan Belediyesi aracılığıyla imar planlarına ulaşılmış ve değerlendirilmiştir. 11.12.2021 tarihinde 2. Mesken Yapı Kooperatifi konutları müteahhiti ve Yunus Emre Mahallesi muhtarıyla da sözlü görüşme gerçekleştirilmiştir.

Bu alışma giriş, materyal ve metot, sonuç kısımları hariç üç temel bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Elbistan'daki kentsel dönüşüm projeleri konusunda genel değerlendirmelere yer verilmiştir. İkinci bölümde Elbistan Yunus Emre Mahallesi 2. Mesken ve Saraykent Yapı Kooperatifleri Konutları Kentsel Dönüşüm Proje alanları mevcut durum analizleri, planlı dönem mekânsal gelişim süreci, kentsel dönüşüm konusunun gündeme geliş ve uzlaşma süreci açıklanmıştır. Üçüncü bölümde ise proje kapsamında konut kullanıcıları ev sahibi/kiracı olarak ayrı ayrı ele alınarak görüşme sonuçlarına ve kentsel dönüşümden memnuniyet durumlarına yer verilmiştir.

3.ELBİSTAN'DAKİ KENTSEL DÖNÜşÜM PROJELERİ KONUSUNDA GENEL DEğERLENDİRME

6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun'un 2. maddesine göre riskli alan, "zemin yapısı veya üzerindeki yapılaşma sebebiyle can ve mal kaybına yol açma riski taşıyan, Cumhurbaşkanınca kararlaştırılan alanı" riskli yapı ise, "riskli alan içinde veya dışında olup ekonomik ömrünü tamamlamış olan ya da yıkılma veya ağır hasar görme riski taşıdığı ilmî ve teknik verilere dayanılarak tespit edilen yapıyı" ifade eder şeklinde tanımlanmıştır [7]. Elbistan ilçesinde kentsel dönüşüme yönelik projeler riskli alan tanımı kapsamında olmayıp riskli yapı tanımı kapsamındadır. Yani yapılmış veya yapılacak olan kentsel dönüşüm projeleri incelendiğinde bu projelerin parsel bazında (tek yapı odaklı) olduğu görülmüştür. 2014 yılı itibariyle birçok vatandaş konutunun riskli yapı olduğu düşüncesiyle ilgili kurumlara başvurularda bulunmuşlardır. Bazı konutlar için birden fazla kullanıcı riskli yapı tespiti başvurusu yapmıştır (Grafik 1).

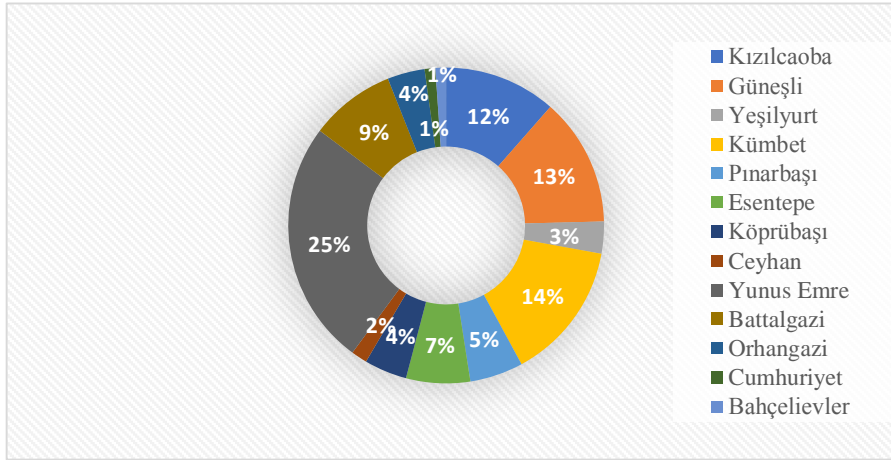
Grafik 1. Yıllara Göre Riskli Yapı Başvurusu Bulunan Yapı Sahibi Sayısı (2014-2021)

Kaynak: Elbistan Belediyesi, 2021

Elbistan'ın 14 merkez mahallesi bulunmaktadır ve mahallere göre riskli yapı başvuruları incelendiğinde 13 mahallede başvuru olduğu ve Tepebaşı Mahallesi'nden başvuru olmadığı görülmektedir. Yunus Emre Mahallesi'nin ise en yüksek riskli yapı başvuru oranına (%25) sahip olduğu dikkat çekmektedir (Grafik 2). Elbistan'da kentsel dönüşüm çalışmaları hak sahipleri başvurusuyla parsel bazında gerçekleştirilmektedir.

Grafik 2. Mahallelere Göre Riskli Yapı Başvurusu Bulunan Yapı Sahibi Sayısı

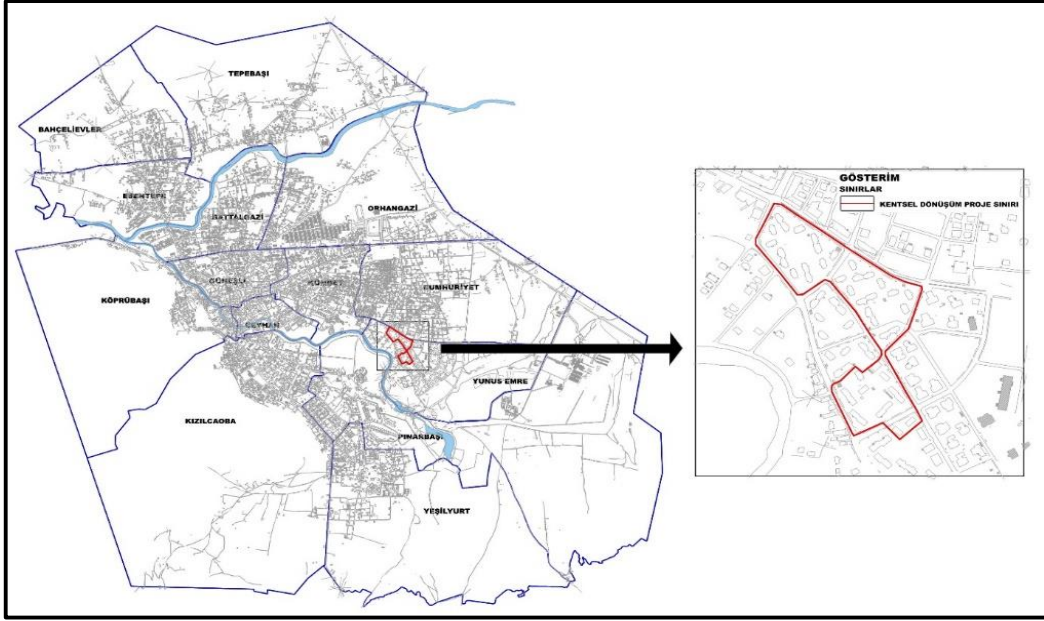
Kaynak: Elbistan Belediyesi, 2021

4.ELBİSTAN YUNUS EMRE MAHALLESİ 2. MESKEN VE SARAYKENT YAPI KOOPERATİFLERİ KONUTLARI KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJELERİ

Yunus Emre Mahallesi'ndeki kentsel dönüşüm projesi de kent bütünündeki örnekler gibi parsel bazlı riskli yapı tanımı kapsamında gerçekleştirilmektedir. Önceki plan kararlarında bu alanda emsal kararı olması parseldeki yapı sayısını artırmıştır.

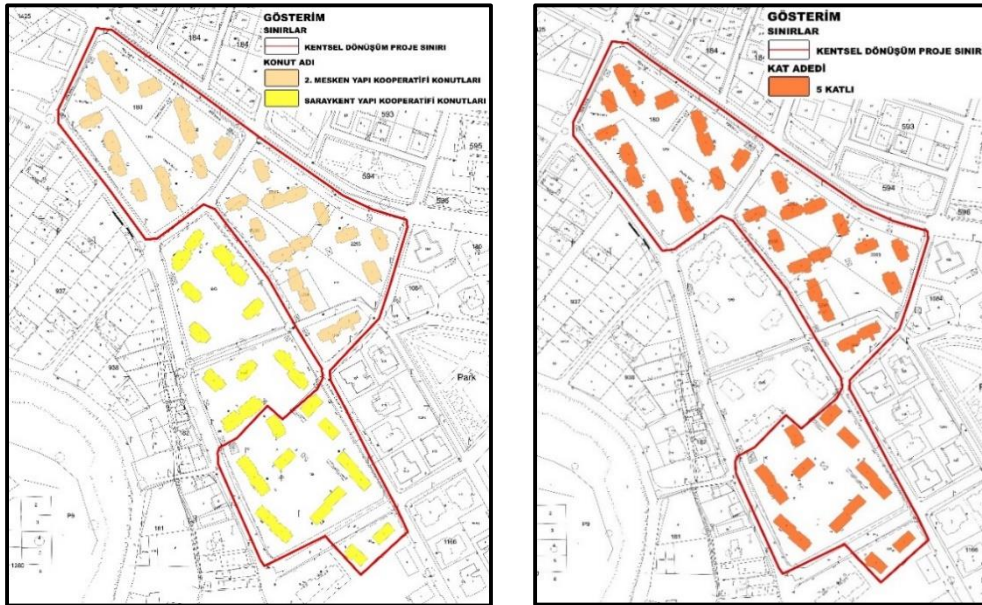
4.1.Proje Alanının Konumu ve Mevcut Durum Analizi

Kentsel dönüşüm proje alanı Elbistan (Kahramanmaraş) İlçesi Yunus Emre Mahallesi'nde yer almaktadır. 180 ada 95, 97, 99, 102 ve 103 nolu parsellerden oluşmaktadır. Proje toplamda 5.7 hektar alandan oluşmaktadır (Şekil 1).

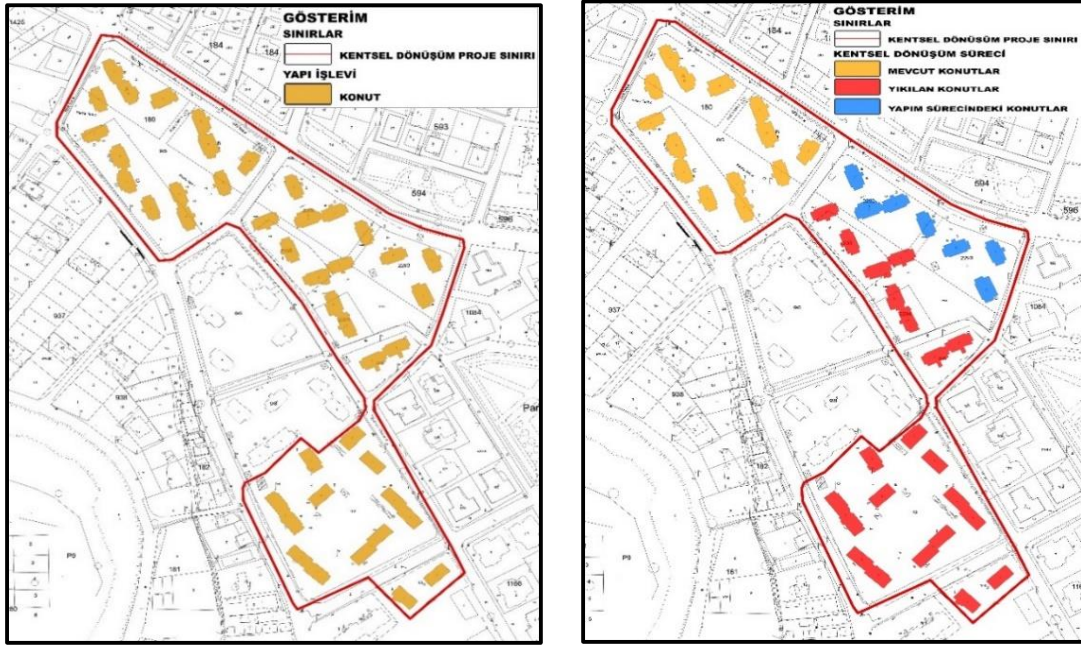
Şekil 1. Elbistan (Kahramanmaraş) Kentsel Dönüşüm Proje Sınırını Gösterir Harita (2010 yılı Elbistan hâlihazır haritası altlık olarak kullanılmıştır).

Günümüzdeki Yunus Emre Mahallesi'nde kentsel dönüşüme konu olan alan Kümbet Mahalle sınırları içerisinde kalmakta olup 30.11.1983 tarihinde Gecekondu Önleme Bölgesi (GÖB) ilan edilmiştir. Daha sonra ise 30.10.1985 tarihinde bu alanın "Toplu Konut İlan Edilmesi"ne yönelik karar çıkmıştır. Bu alanda 2. Mesken ve Saraykent Yapı Kooperatifi Konutları inşa edilmeye başlanmıştır. Kentsel dönüşüm bölgesi içerisinde kalan 2. Mesken Yapı Kooperatifi Konutları 42 blok, 5 katlı ve her katta 2 daire olacak şekilde toplamda 420 daireden oluşmaktadır. Fakat kentsel dönüşüm alanı içerisine giren blok sayısı 29'dur. Her blok 5 katlı ve her katta 2 daire olacak şekilde toplamda 290 daire kentsel dönüşüm projesi içerisinde bulunmaktadır. Kentsel dönüşüm projesi içerisinde kalan Saraykent Yapı Kooperatifi Konutları ise 14 blok, 5 katlı ve her katta 2 daire olacak şekilde toplamda 140 daire bulunmaktadır. Bu yapıların tamamı kentsel dönüşüm projesi içerisindedir [12] (Şekil 2).

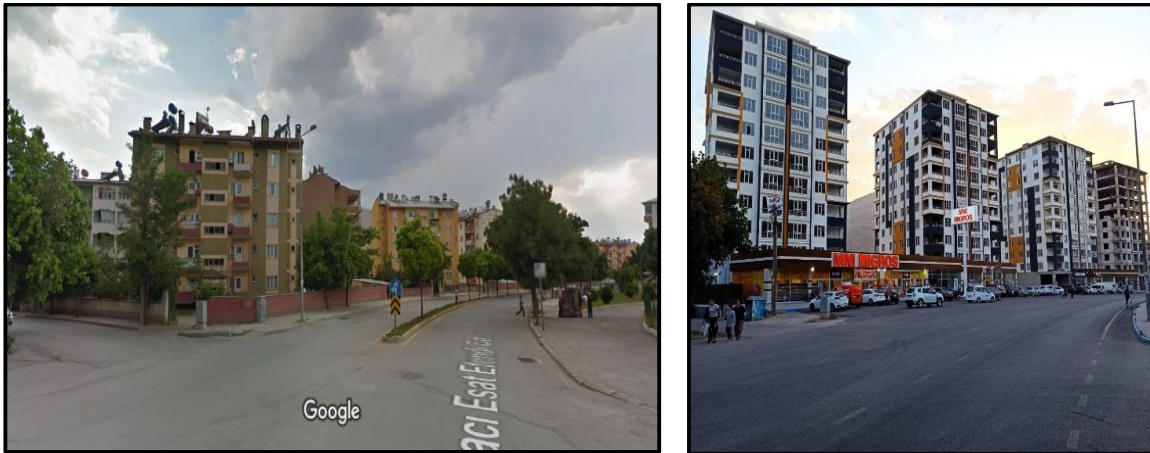

Şekil 2. Kentsel Dönüşüm Öncesi Konut Adı ve Kat Adedi (2010 yılı Elbistan hâlihazır haritası altlık olarak kullanılmıştır)

Kentsel dönüşüm kararı öncesi bu konutların tamamının konut işlevli olduğu bilinmektedir. Günümüzde 29 adet yapının yıkıldığı ve bu yapılardan 7 adedinin bulunduğu alanda yeni yapılar yapılmaya başlanmıştır (Şekil 3) (Fotoğraf 1).

Şekil 3. Kentsel Dönüşüm Öncesi Konut İşlevleri ve Kentsel Dönüşüm Sürecinde Konutların Günümüzdeki (2021) Durumu (2010 yılı Elbistan hâlihazır haritası altlık olarak kullanılmıştır)

Fotoğraf 1. Aynı Açıdan Kentsel Dönüşüm Öncesi [14] ve Kentsel Dönüşüm Sonrası Konutlar (21.09.2021)

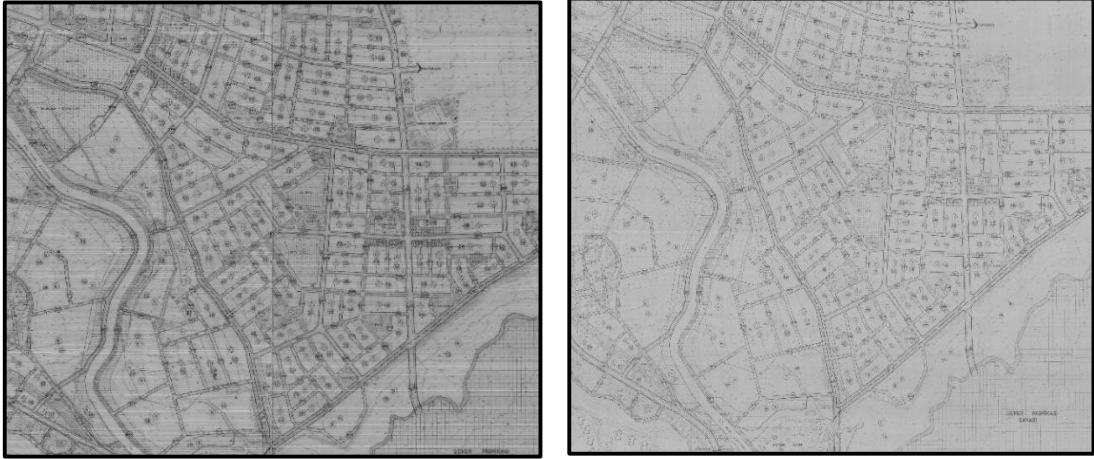
2010-2021 yılları arası Google Earth görüntüleri incelendiğinde konutların 2017 yılı görüntülerinde bir kısmının yıkılmış olduğu ve 2018 yılı itibariyle yapım çalışmalarına başlandığı görülmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Kentsel Dönüşüm Projesi Google Earth Görüntüleri, 2010-2021

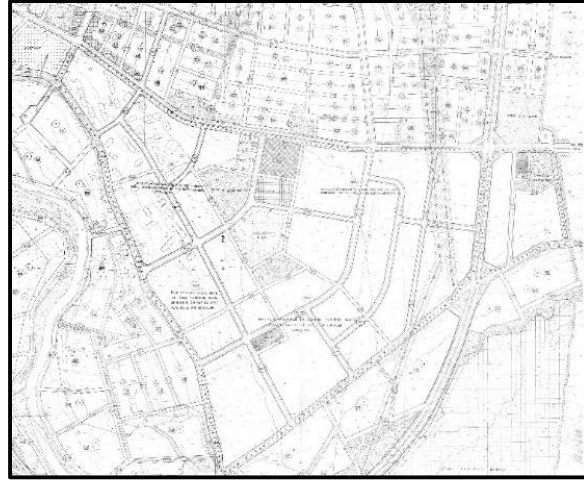
4.2. Elbistan Yunus Emre Mahallesi Kentsel Dönüşüm Proje Alanının Planlı Dönem Mekânsal Gelişimi

Günümüzdeki kentsel dönüşüm projesi alanı 1980 yılı 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı'na göre 2 katlı inkişaf (gelişme) konut alanı olarak planlanmıştır (Şekil 5).

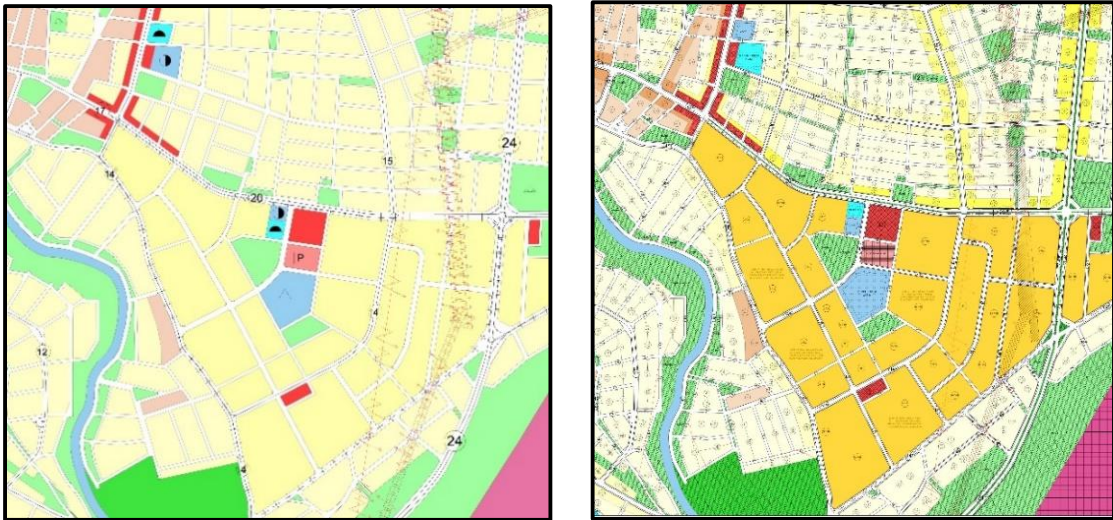
Şekil 5. 1980 Yılı 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı'nda Günümüzdeki Kentsel Dönüşüm Projesi ve Yakın Çevresi (İller Bankası Arşivi)

Günümüzdeki kentsel dönüşüm projesi alanı 1988 yılı 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı'nda Gecekondu Önleme Bölgesi olarak ilan edilmiş olup yakın çevresi 2 katlı gelişme konut alanı olarak planlanmıştır (Şekil 6).

Şekil 6. 1988 Yılı 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı'nda Günümüzdeki Kentsel Dönüşüm Projesi ve Yakın Çevresi (İller Bankası Arşivi)

Günümüzdeki kentsel dönüşüm projesi alanı 2006 yılı 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı'na göre Gecekondu Önleme Bölgesi içerisinde kalmaktadır. Yakın çevresi ise 2-3 katlı gelişme konut alanı olarak planlanmıştır (Şekil 7).

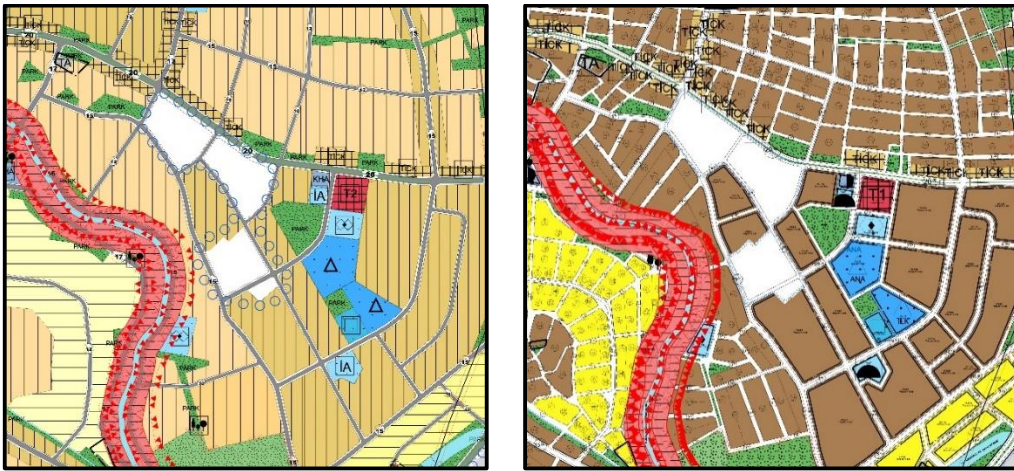
Şekil 7. 2006 Yılı 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı'nda Günümüzdeki Kentsel Dönüşüm Projesi ve Yakın Çevresi (Elbistan Belediyesi)

Google haritaların 2015 yılı görüntüleri incelendiğinde bu alandaki konutların 5 katlı, konut işlevli yapılar olduğu görülmektedir (Fotoğraf 2).

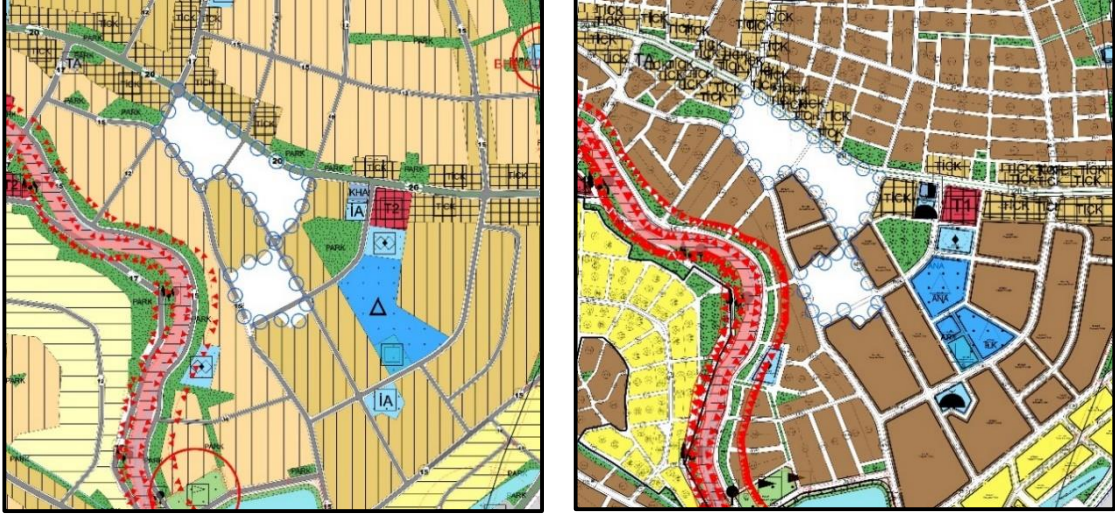
Fotoğraf 2. Kentsel Dönüşüm Projesi Kapsamındaki Konut Örnekleri [13]

Kentsel dönüşüm projesi alanı 2018 yılı 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı'na göre Gecekondu Önleme Bölgesi kararı kaldırılmıştır. Bir önceki planda yakın çevresinin gelişme konut alanı olarak imara açıldığı görülmektedir. Bu planla birlikte yakın çevresi düşük ve orta yoğunluklu mevcut konut alanları şeklinde planlanmıştır. Bir önceki planda gecekondu önleme bölgesi olarak gösterilen alan içerisinde kalan adalar bu planla birlikte 5 katlı mevcut konut alanı ve yakın çevresindeki konutlar 4 kata kadar çıkartılmıştır. Kentsel dönüşüm proje alanı 2018 yılı imar planlarında plan onama sınırı dışında bırakılmıştır (Şekil 8).

Şekil 8. 2018 Yılı 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı'nda Kentsel Dönüşüm Projesi ve Yakın Çevresi (Elbistan Belediyesi)

Kentsel dönüşüm projesi alanı 2020 yılı 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı'nda mevcut düşük ve orta konut alanları kararı devam etmektedir. 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı'nda da bir önceki plandaki kararların devam ettirilerek 5 katlı ve yakın çevresinde 4 kata kadar mevcut konut alanı olarak planlandığı görülmektedir. Bir önceki plana göre konut-ticaret kararlarında artış görülmektedir (Şekil 9).

Şekil 9. 2020 Yılı 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı'nda Kentsel Dönüşüm Projesi ve Yakın Çevresi (Elbistan Belediyesi)

4.3. Proje Alanının Kentsel Dönüşüm Süreci

180 ada 95, 97, 99, 102 ve 103 nolu parseller için hazırlanan 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı Değişikliği Plan Açıklama Raporu yapı analizinde “planlama alanı içerisinde genellikle 5 katlı eski binalar bulunmaktadır. Alan içerisindeki binaların kentsel dönüşüm kapsamında yıkılıp yenilenmesi gerekmektedir. Deprem Yönetmeliği'nden önce yapılan bu binalar olası depreme dayanıksız yapılardır” ifadesi yer almaktadır. Kentsel dönüşümün gerekçesi ise, “180 ada, 95, 97, 99, 102 ve 103 no'lu parseller içerisinde bulunan yapıların eski ve dayanıksız olması sebebiyle kentsel dönüşüm kapsamında binaların ivedi olarak yenilebilmesi amacıyla 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı Değişikliği yapılmıştır” şeklinde ifade edilmiştir [14].

2. Mesken Yapı Kooperatifi Konutları'nın bulunduğu alanın (dönüşüm sonrası Nezih Kent Konutları) 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı değişikliğinde; “konut alanı tanımlı 180 ada, 95, 97, 99 nolu parseller içerisinde ticaret+konut alanı, park alanı ve otopark olarak tanımlanarak alan içerisindeki yapılaşma şartları; Emsal=2.30, Yençok: Zemin+10 kat, yol cephelerinden 5'er metre, diğer cephelerden 3'er metre çekme mesafesi verilerek düzenleme yapılmıştır” ifadesi bulunmaktadır [14] (Şekil 10).

Saraykent Yapı Kooperatifi Konutları'nın bulunduğu alanın 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı değişikliğinde; “konut alanı tanımlı 180 ada, 102 ve 103 nolu parseller içerisinde ticaret+konut alanı ve park alanı tanımlanarak alan içerisindeki yapılaşma şartları; Emsal=2.30, Yençok: Zemin+6 kat, yol cephelerinden 5'er metre, diğer cephelerden 3'er metre çekme mesafesi verilerek düzenleme yapılmıştır” ifadesi bulunmaktadır [14] (Şekil 10).

Şekil 10. 2. Mesken ve Saraykent Kooperatif Konutları 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı Değişikliği Plan Kararları [14].

Fotoğraf 3 ve 4’te kentsel dönüşüm öncesi ve sonrasında konut örnekleri görülmektedir.

Fotoğraf 3. Kentsel Dönüşüm Projesi Kapsamındaki Konut Örnekleri (21.09.2021)

Fotoğraf 4. Dönüşümü Tamamlanmakta Olan Konut Örnekleri (21.09.2021)

Tablo 1’de kentsel dönüşüm öncesi ve sonrasında blok sayısı, kat yükseklikleri, toplam daire sayısı ve yapı işlevleri görülmektedir.

Tablo 1. Kentsel Dönüşüm Öncesi ve Sonrasında Yapı Değişimi

Yapı Kooperatifi	Yapı Özellikleri	Kentsel Dönüşüm Öncesi	Kentsel Dönüşüm Dâhil Edilen	Kentsel Dönüşüm Sonrası
2.Mesken Yapı Kooperatifi	Toplam Blok Sayısı	42	29	14
	Kat Yüksekliği	5	5	Zemin+10 Kat
	Toplam Daire Sayısı	420	290	580 Konut+100 İş Yeri
	Yapı İşlevi	Konut	Konut	Ticaret-Konut
Saraykent Yapı Kooperatifi	Toplam Blok Sayısı	14	14	Yüklenici firma projeyi bırakmıştır.
	Kat Yüksekliği	5	5	
	Toplam Daire Sayısı	140	140	
	Yapı İşlevi	Konut	Konut	

Kaynak: Yazar tarafından alan araştırması ve yüklenici firma görüşmeleri sonucundan oluşturulmuştur.

4.4. Uzlaşma Süreci

Kentsel dönüşüm projesi kapsamında müteahhit ve mahalle muhtarı ile uzlaşma sürecine yönelik sözlü görüşme yapılmıştır. Müteahhit ile yapılan görüşme sonucu şu şekildedir:

“Bu alanda yaşayanlar kentsel dönüşüm konusunda bilinçli değiller. Biz yüklenici firma olarak buradaki yapıların depreme dayanıklı olmaması nedeniyle dönüşümünün gerektiğine karar verdik. 2016 yılında konutların yıkımına başladık. 2017 yılı itibariyle plan değişikliği çalışmalarımıza başladık ve sene sonunda temel atma çalışmalarımız başladı. Bu alandaki konutların, imar planı değişikliğinde ticaret-konut işlevli olmasının temel sebebi Hacı Esat Efendi Caddesi’nin işlevini artırabilmek idi. Asıl amacımız Elbistan kent merkezine alternatif bir alt merkez oluşturmak. Bu noktada ticaret alanlarını kurumsal firmalara (Migros, bankalar gibi) satış/kiralama yapıyoruz. Uzlaşma sürecinde burada yaşayanları ikna etmek kolay olmadı. Yaklaşık 1 yıllık bir çalışma içerisinde kişilerle iletişime geçildi. Konutunun riskli yapı olduğunu düşünenler de vardı. Bu alanda konutu olan kişilerin yaklaşık %30’u yurtdışında yaşamaktadır ve bunlar dünyanın farklı ülkelerindedir. Bu alanda yaşayan kişilerden vekâletname alınmasıyla birlikte süreç başlamış oldu. Halkın ikna edilmesinde süreci zorlayan durumlardan biri Saraykent Yapı Kooperatifi konutlarının yıkılıp yeniden yapılmamasından dolayı oldu. Yüklenici firma konutları yıkıp yapamayınca burada yaşayan kişiler mağdur oldu. Bu nedenle 2. Mesken Yapı Kooperatifi konutlarında yaşayan kişilerde sürece önyargılı yaklaştılar. Proje kapsamında mevcutta 290 daire bulunmaktadır. Kentsel dönüşüm sonrasında bu alanda toplamda 580 daire ve 100 adet iş yeri olacaktır. Mevcuttaki konutlar 5 katlı, her katta 2 daire şeklindeyken şu anda zemin+10 katlı, her katta 4 daire olacak şekilde projesi hazırlanmıştır. Konutların geneli şahıs mülkiyetindedir” (Müteahhit ile sözlü görüşme, 11.12.2021).

Mahalle muhtarıyla yapılan görüşme sonucu ise şu şekildedir:

“Burada süreç hala devam ediyor. Yıkım için karar geldi. Vatandaşın bir kısmı konutun kentsel dönüşüme girmesini istiyorken bir kısmı istemiyor. Burada yaşayanlar genellikle düşük gelirli ya da emekli kişiler. Kentsel dönüşüm sürecinde kalacakları yerlerle ilgili kaygıları var. Evlerinden ayrılıp kiraya çıkmak istemiyorlar” (Yunus Emre Mahalle Muhtarı ile sözlü görüşme, 11.12.2021).

5. PROJE ALANININ YAŞAYANLARI

Kentsel dönüşüm projesi kapsamında toplamda 14 blok mevcutta bulunmaktadır. Bu bloklardaki konut kullanım durumu incelendiğinde konutların %46,4 oranda boş, %30,7 oranında ev sahibi tarafından ve %22,9 oranında kiracılar tarafından kullanıldığı görülmektedir (Tablo 2). Ev sahiplerine yakın zamanda konutun boşaltılması gerektiğiyle ilgili gelen yazı konutların boşaltılmasında önemli etken olmuştur.

Tablo 2. Kentsel Dönüşüm Projesi Kapsamında Mevcut Konutlarda Konut Kullanım Durumu, 2021

Blok	İşlev	Ev Sahibi	Kiracı	Boş
1.Blok	Konut	4	3	3
2. Blok	Konut	4	2	4
3. Blok	Konut	3	2	5
4. Blok	Konut	3	3	4
5. Blok	Konut	4	4	2
6. Blok	Konut	4	2	4
7. Blok	Konut	6	1	3
8. Blok	Konut	4	2	4
9. Blok	Konut	2	1	7
10. Blok	Konut	2	2	6
11. Blok	Konut	1	2	7
12. Blok	Konut	2	3	5
13. Blok	Konut	0	3	7
14. Blok	Konut	4	2	4
TOPLAM		43	32	65

Kaynak: Alan çalışması, 2021

Yunus Emre Mahallesi 2. Mesken Yapı Kooperatifi kentsel dönüşüm projesi kapsamında mevcutta bulunan toplam 14 blokta 10 ev sahibi ve 10 kiracı ile toplamda 20 kişiyle yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. 2. Mesken Yapı Kooperatifi kentsel dönüşüm çalışmaları devam ederken Saraykent Yapı Kooperatifinde bulunan konutların yıkımı gerçekleşmiş ve yüklenici firma projeyi bırakmıştır. Bu nedenle görüşmeler 2. Mesken Kooperatifi konutları üzerinden değerlendirilmiştir. Görüşme sonuçları ev sahipleri ve kiracılar olmak üzere iki başlıkta değerlendirilmiştir.

5.1. Ev Sahiplerinin Kentsel Dönüşüme İlişkin Değerlendirmeleri

Görüşmeye katılan ev sahiplerinin büyük bir kısmı (%70) 40 yaş ve üzerindedir. Görüşmecilerin %90'ı kadın ve ev hanımıdır. Görüşmecilerin %50'i ilkokul, %40'ı ortaokul ve %10'u ön lisans mezunudur. Doğum yerleri %90 oranda Elbistan'dır. Görüşmeye katılan kişilerin ortalama hanehalkı geliri incelendiğinde %60'ının 1000-1500 TL arası, %40'ının ise 2000-2500 TL arası gelire sahip olduğu görülmüştür.

- **Hanehalkı Özellikleri**

Hanede %40 oranında 3 kişi, %20 oranında 2 kişi, %20 oranında 4 kişi ve %20 oranında 6 kişi yaşamaktadır. Hanelerin %30'unda kendileriyle birlikte geçici olarak yaşayanlar bulunmaktadır. Bu kişiler 85 yaş ve üzeri kişiler bulunmaktadır. Bu kişiler hanehalkı reisinin bakımına muhtaç anne ya da babalarıdır. Hane reislerinin %50'si 50 yaş ve üzerinde olup %70 oranında ilkokul mezundur. Okuma yazma bilmeyen hane reisi ve eşi bulunmamaktadır. Hane reislerinin %70'i emeklidir ve çalışan %30'luk kısım ise inşaat işçisi, terzi gibi emek gücü gerektiren işlerde çalışmaktadır. Alanda yaşayan en küçük çocuk 7 yaşında ve en büyük çocuk 17 yaşındadır. Çocukların %60'ı ortaokul çağındadır. Alanda yaşayanların %70'i çekirdek aile yapısındaiken %30'u geniş aile olarak yaşamaktadır.

- **Konut ve Çevresi**

Konutta 5-10 yıl arasında yaşayanların oranı %20, 11-20 yıl arasında yaşayanların oranı %70, 21 yıl ve üzerinde yaşayanların oranı %10'dur. En eski konut sahibi 35 yıldır yaşamaktadır. Ev sahiplerinin hiçbirinin ikinci konutu bulunmamaktadır. Hanehalkı günlük aktiviteleri; işe gitmek, parkta oturmak, yürüyüş yapmak, alışveriş yapmak, okula gitmektir. Günlük aktivitelere yaya ya da toplu taşıma ile erişmektedirler. Konut kullanıcıları konut ve çevresini alışmış oldukları kişilerin yaşamasından dolayı güvenli bulmaktadırlar. Bu nedenle komşuluk ilişkileri de iyi durumdadır.

- **Kentsel Dönüşüm Süreci**

Ev sahiplerine kentsel dönüşüm kavramını %80 oranında “evlerin yıkılıp yeniden yapılması” şeklinde tanımlamıştır. Ev sahiplerinden biri ise kentsel dönüşümü “insanların ocaklarının yıkılıp mağdur edilmesi” şeklinde tanımlamıştır. Konutun kentsel dönüşüm proje kapsamında olduğunu bilmeyen ev sahibi bulunmamaktadır. Konut kullanıcıları kentsel dönüşüme girecek olan konutunu müteahhit firmanın başlatmış olduğu süreç dahilinde binalardan alınan örnekler dahilinde öğrenmişlerdir (Fotoğraf 5). Ev sahiplerinin %40'ı konutunun kentsel dönüşüme girmesini istememektedir. İstememe nedenleri arasında; proje sürecinin çok fazla uzamasından dolayı oluşan güvensizlik ve kentsel dönüşüm sürecinde kiraya çıkmak istememe şeklindedir.

“Kentsel dönüşüme istekli değilim çünkü uzun süredir konu gündemde ve hiçbir gelişme olmuyor. Evim yıkıldıktan sonra tekrar yapılmaz diye kaygılarım var. Evimden memnunum. Özellikle konumu çok iyi. Tek sorun ısınma şeklimiz. Birlik olup doğalgaza geçmiş olsak hiçbir sorun kalmayacak. Yeni yapılan evlerin şu an oturduğumuz evlerden daha büyük ve sağlam olduğunu da düşünmüyorum.”

Fotoğraf 5. Müteahhit firma tarafından binalardan alınan örnekler (11.12.2021)

Ev sahiplerinin %60'ı ise konutun eski olması, daha konforlu bir konutta yaşama isteği, soba ile ısınan konuttan doğalgaz ile ısınmaya dönmesi gerekçeleriyle kentsel dönüşüme isteklidir. Ev sahiplerinin konutla ilgili hazırlanan/hazırlanmakta olan plan ve projelerle ilgili bilgisi bulunmamaktadır.

“Konutla ilgili hazırlanan/hazırlanmış olan plan ve projelerle ilgili hiçbir bilgimiz bulunmuyor. Yapılan toplantılardan haberdar değiliz. Toplantılara sadece seçilmiş olan başkanlar katılıyor onlarda alınan kararlarla ilgili bizleri bilgilendirmiyorlar.”

Mevcuttaki konutlarda fiziksel sorunlar da görülmektedir (Fotoğraf 6).

Fotoğraf 6. Fiziksel sorunlu yapı örnekleri (11.12.2021)

Ev sahiplerinin hazırlanan/hazırlanmakta olan plan ve projelere yönelik görüşleri ise; alan içerisinde park, otopark, spor salonu, çocuk oyun alanı, toplantı salonu ve ortak giderlerin karşılanması amaçlı ticaret alanlarından pay şeklindedir. Ev sahiplerinden hiçbiri konutun riskli yapı olabileceğine dair ilgili kurumlara başvuruda bulunmamışlardır. Dönüşüm süreciyle ilgili yasal haklardan sadece 18 ay kira yardımı konusunda bilgililerdir. Ev sahipleri dönüşüm sürecinde yine konutunun bulunduğu yakın çevrede kiralık daire arayışı içerisinde olacağını dile getirmiştir (%100). Yani ev sahipleri dönüşüm sürecinde yine Yunus Emre Mahallesi'nde yaşamak istemektedirler.

• **Kentsel Dönüşüm Sonrası**

Ev sahipleri kentsel dönüşüm sonrasındaki konutlarını kiralama/satış şeklinde değerlendirmeyip tekrardan yeni yapılan konuta taşınacaklarını belirtmişlerdir (%100). Konut ve çevresinde kentsel dönüşüm sonrasındaki beklentileri ise; geniş ve sıcak ev, eski komşuluk ilişkileri, yeşil alanlar şeklindedir. Kentsel dönüşümde şu anda tamamlanmış olan konut kısmı ev sahiplerinin ihtiyacını büyük oranda karşılamamaktadır (%80). Yapılmış olan konutların merdiven girişlerinin ters olduğu ve yeşil alanlarının olmaması gibi gerekçelerle yapılmış olan konut ve çevresinin beklentileri karşılamadığı belirtilmiştir.

“Müteahhit bize ev değil arsamızı kullanarak kendine dükkân ve ev yaptı. Yapılan dükkânlardan ortak giderlerde kullanılmak üzere ev sahiplerine de verilebilirdi.”

Kentsel dönüşümü gerçekleştirilmemiş konutlarda otopark ve yeşil alan eksiklikleri görülmektedir. Dönüşümü tamamlanmış konutlarda yol kenarı otopark alanları görülmektedir. Yeşil alan ile ilgili çalışmalar bulunmamaktadır ya da henüz tamamlanmamıştır (Fotoğraf 7).

Fotoğraf 7. Dönüşüm öncesi ve sonrasında otopark alanları (11.12.2021)

5.2. Kiracıların Kentsel Dönüşüme İlişkin Değerlendirmeleri

Görüşmeye katılan kiracıların %60'ı 40 yaş ve altındadır. Görüşmecilerin %80'i kadın ve ev hanımıdır. Görüşmecilerin %20'si ilkökul, %30'u ortaokul, %40'ı lise ve %10'u üniversite mezunudur. Doğum yerleri %80 oranda Elbistan'dır. Görüşmeye katılan kişilerin ortalama hanehalkı geliri incelendiğinde %10'unun geliri yok, %40'ı 1000-1500 TL arası, %40'ı 2000-2500 TL arası ve %10'unun 10000 TL üstü olduğu görülmüştür.

• Hanehalkı Özellikleri

Hanede %20 oranında 2 kişi, %50 oranında 3 kişi, %20 oranında 4 kişi ve %10 oranında 5 kişi yaşamaktadır. Hanede geçici olarak yaşayan bulunmamaktadır. Hane reislerinin %60'ı 50 yaş ve altındadır. Hane reisleri %60 oranda ortaokul mezunudur. Okuma yazma bilmeyen hane reisi ve eşi bulunmamaktadır. Hane reislerinin %60'ı işçi olarak (hademe, kahvehane çalışanı gibi) çalışmaktadır. %30'u serbest meslek ve %10'u memurdur. Alanda yaşayan en küçük çocuk 9, en büyük ise 18 yaşındadır. Çocukların %40'ı ilkökul, %30'u ortaokul ve %30'u lise çağındadır. Alan yaşayanlarının %90'ı çekirdek aile yapısında iken %10'u aile olmayan, paylaşımlı ya da paylaşısız (tek kişi) hane yapısındadır.

• Konut ve Çevresi

Son 6 ay içerisinde konut kiralayanların oranı %20'dir. Alanda 1-2 yıl arasında kiracı olarak yaşayanların oranı %30, 3-5 yıl arasında yaşayanların oranı %20 ve 5-7 yıl arasında yaşayanların oranı %30'dur. İkinci konutu olan kiracı sayısı 1 olup %10'nu kapsamaktadır. Bu konut hane reisinin köydeki konutudur. Konut kiralama nedenleri; iş yerlerine ve çocuklarının okullarına yakınlık, yeni evlilerin ucuz kira arayışı, ailesiyle birlikte aynı binada oturma isteği, köyden kente iş bulma umuduyla gelerek ucuz kiralık konut arayışı şeklinde olmuştur.

“Doğduğumdan beri köyde yaşıyordum. Köyde çiftçilik ile geçimimi sağlıyordum. Çocuklarım büyüdüktan sonra okula ulaşmaları sorun olmaya başladı. Yeni iş arayışım oldu şu an hala çiftçilik yapıyorum fakat çocukların okulu için buraya taşındık. Buraya taşınmamızdaki en önemli sebeplerden biri kiralaların ucuz olmasıydı. Burası yıkıldıktan sonra nereye gideriz bilmiyorum. Ucuz kiralık ev bulmak çok zor. Büyük ihtimalle tekrar köye döneceğiz.”

“Annem ve babamla altılı üstlü oturuyoruz. Birlikte oturabilmek için kiralık konutu burada tercih ettim. Konutlar yıkılınca yine aynı binada kiraya çıkacağız.”

“Biz yeni evliyiz. Ben çocuk gelişim öğretmeniyim. Eşim Afşin-Elbistan Termik Santrali’nde memur. Ortalama hanehalkı gelirimiz 14000 TL. Kendimize başka bir yerde konut yaptırıyoruz. Şu an inşaat halinde yapımı devam ediyor. Bu süreçte bizi idare edebilecek ucuz kiralı bir konut aradık. Burayı bulduk. Geçici kullanım için kullanacağımız için sobalı olmasını sorun etmedik. Yüksek kiralı konutlarda sözleşme yapan ev sahipleri vardı. Sözleşmemiz olmadığı için burayı tercih ettik. Bu civarda en iyi durumda olan konut bizimkiydi. İçine 7000 TL masraf yaptık. Kentsel dönüşüm projesi içerisinde olduğunu taşıdığımızda bilmiyorduk. 3 ay önce konutların 60 gün içerisinde boşaltılması gerekiyor diye yazı geldi. Bu şekilde öğrendik. Şu an havalar soğuk olduğu için müteahhit yaza kadar oturmamızı söyledi. Yaza kadar evimizin inşaatı bitmeyeceği için yine kiralık konut arayışımız olacak. Yıkılmayan blok olursa oraya geçebiliriz.”

Kiracıların tamamı kira bedelini aylık olarak ödemektedir. Kiracıların %30’u 250 TL, %50’si 350 TL, %20’si 450 TL kira bedeli ödemektedir. En düşük kira bedeli 250 TL, en yüksek kira bedelinin 450 TL olduğu görülmektedir. Kiracıların önceki konutlarındaki kira bedelleri incelendiğinde yine 450 TL’yi geçmeyen ücretler görülmüştür. Bir önceki konut kiralama nedenleri %90 oranında yine ekonomik sebeplerdir. Kiracıların bir önceki konutu Elbistan sınırları içerisinde kırsal mahallelerde ya da merkez mahallelerde (Güneşli Mahallesi, Yunus Emre Mahallesi gibi) bulunmaktadır.

“Ben yan blokta 5. katta kiracıydım. Kalp, şeker ve tansiyon gibi kronik hastalıklarımın bulunmasından dolayı üst kata çıkıp inmem zor oluyordu. Bloklarda asansör olmadığı için ben de hemen yan bloktaki 1. kata taşındım. Özellikle 3 ay önce ev sahiplerine gelen konuttun boşaltılması gerektiği yazısından sonra konutlar boşaltılmaya başlandı.”

Kiracıların hanehalkı günlük aktiviteleri; parkta oturmak, çocuklarını okula götürmek, alışveriş yapmak ve işe gitmektir. Günlük aktivitelere yaya ya da toplu taşıma ile erişmektedirler. Kiracıların bazılarının yeni taşınmış olmalarından dolayı komşuluk ilişkileri gelişmemiştir. Konut ve çevresini güvenli bulmaktadırlar.

• **Kentsel Dönüşüm Süreci**

Kiracılar kentsel dönüşüm kavramını, “yıkıp yeniden yapmak, sağlam olmayan yapıların yenilenmesi, kullanım bakımından bozuk yapıların sağlıklı hale getirilmesi, acer (yeni) ev yapmak” şeklinde tanımlamışlardır. Kiracıların %60’ı konutun kentsel dönüşüm projesi kapsamında olduğunu bilmeyerek konutu kiralamış ve yakın zamanda komşular aracılığıyla öğrenmişlerdir. Çocuklarının okuluna yakın, işyerlerine yakın, ucuz kiralık konut bulamadıkları için kiracıların %90’ı kentsel dönüşüme istekli değildir. İstekli olan kiracı ise konutun eski ve bakımsız olmasını gerekçe göstermiştir. Kiracıların tamamı kentsel dönüşüm projesi kapsamında hazırlanan/hazırlanmakta olan plan ve projelerle ilgili bilgisi olmadığını söylemiştir.

“Hem konutla ilgili süreci öğrenmek hem de görüşlerimi belirtmek amacıyla kiracı olarak kentsel dönüşüm projesi toplantısına gittim. Fakat sen kiracısın karışma denildi. Kiracı olarak bizim söz hakkımız yok. Bu nedenle ne bilgilendiriliyoruz ne de görüşlerimiz önemseniyor.”

Kiracıların kentsel dönüşüm projesi kapsamında hazırlanan/hazırlanmakta olan plan ve projelere yönelik görüşleri ise; kiracıların da konut bulması konusunda yardımcı olunması ve

desteklenmesi, park, oyun alanı olan konutların oluşturulması şeklinde olmuştur. Kentsel dönüşüm süreciyle ilgili kiracı olarak haklarının olup olmadığını bilmemektedirler. Kentsel dönüşüm projesi sürecinde kiracılar nerede kalacaklarını bilmemektedir ve ayrıca her geçen gün konut bulamama kaygıları artmaktadır.

“Bizlere yaza kadar süre verdiler. Kiralık konut arayışımız devam ediyor. Fakat kira fiyatları çok fazla artmış durumda. Bütçemize uygun kiralık konut bulamıyoruz. Burası iş yerimize yakın, okullara yakın. Köye dönelim desek çocuklarımız istemiyor. Ne yapacağımızı bilmiyoruz. Son güne kadar burada oturmayı düşünüyoruz.”

“Bu durumu çok sıkıntı yapıyorum. Kiralık ucuz konut bulamıyorum. Başka kentsel dönüşüm bölgesi varsa oralara bakacağım.”

Kiracılar kentsel dönüşüm sürecinde bulacakları kiralık konutu yine Yunus Emre Mahallesi’nde arayacaklarını dile getirmişlerdir. Konutu satın alma durumunda olan kiracıların tamamı konutu satın almak istediklerini söylemiştir.

“Konutun eski ve bakımsız olmasından dolayı düşük fiyata satılacağı için imkânım olsa alırdım.”

Konutun riskli yapı ilan edildikten sonra kira bedellerinde herhangi bir azalış olmadığını aksine kira bedelinin arttığını belirtmişlerdir.

“Ev kirası 250 TL idi bu sene 350 TL oldu. Azalmadı aksine arttı.”

“Ev sahibine evin yıkılacağını bu nedenle kirayı artırmaması için ricada bulduk. Yıkılmazsa artırırım dedi.”

• **Kentsel Dönüşüm Sonrası**

Kiracılara kentsel dönüşüm sonrasında yeni konutlarda kiralama/konut edinme imkânları sorulduğunda tamamı “ne alabilirim ne de kiralayabilirim fiyatlar çok yüksek olur” ifadesini kullanmışlardır.

“Yeni yapılan evlerin kirasının yüksek olacağını düşünüyoruz. Bu nedenle kiralayamayız ama bizlere hitap eden bir kira bedeli olursa bu çevrede yeniden yaşamak istediğimiz için geliriz.”

Kiracıların kentsel dönüşüm sonrasında beklentileri; uygun fiyatlı kiralık konutlar şeklindedir. Kiracılar kentsel dönüşüm sonrasında uygun fiyatlı kiralık konut bulabilirlerse yine Yunus Emre Mahallesi’nde yaşayacaklarını belirtmişlerdir. Kentsel dönüşüm süreci henüz tamamlanmamış fiziksel açıdan sorunlu yapılar ile kentsel dönüşüm sonrasında yapılan konutlar karşılaştırıldığında dokunun değişmiş olduğu görülmektedir (Fotoğraf 8).

Fotoğraf 8. Kentsel dönüşüm öncesi mevcut konutlar ve dönüşüm sonrası doku değişimi (11.12.2021)

Kentsel dönüşü gerçekleştirilmemiş konutlarda yaşayan dar gelirli hanehalklarının sebze bahçeleri oluşturdukları dikkat çekmektedir (Fotoğraf 9).

Fotoğraf 9. Dönüşümü gerçekleştirilmemiş konutlarda bahçe örneği (11.12.2021)

5.3.Kentsel Dönüşümden Memnuniyet Durumu

- **Konuta Dair Niteliklerden Memnuniyet Durumu**

Konuta dair nitelikler; konut büyüklüğü, yapıdaki kat sayısı, ısınma/havalandırma/aydınlatma biçimi ve yeterliliği, konuta ait bahçenin ve balkonun varlığı, konutun yönelimi/cephesi/manzarası, depolama alanlarının varlığı, konutun yaşı, konutun ve tesisatın tadilat gereksinimi, yapı kalitesi ve kira bedeli değişkenlerine göre değerlendirilmiştir.

Kentsel dönüşüm öncesi ve sürecinde konut büyüklüğü ortalama 100 m² iken kentsel dönüşüm sonrasında 140 m²'ye yükselmiştir. Yapı kat sayısı 5 iken dönüşüm sonrasında zemin+10 kat olmuştur. Aynı zamanda dönüşüm öncesinde yapılar sadece konut iken dönüşüm sonrasında ticaret-konut olmuştur. Kentsel dönüşüm öncesi ve sürecinde konutlar soba ile ısınırken kentsel dönüşüm sonrasında konutlar doğalgaz ile ısınmaktadır. Konutta mevcutta bulunan balkon ve bahçeler kullanıcılar tarafından yetersiz bulunmaktadır. Konutlardaki balkonların küçük olması sebebiyle bazı bloklarda belediyeden izin alınarak balkonlarını kendi imkânları ile büyüttükleri

(bazıları balkonun bir kısmını bazıları ise balkonun tamamını odalarına katmış) ve böylece yaşam alanlarını genişletmişlerdir (Fotoğraf 10).

Fotoğraf 10. Küçük ve genişletilmiş balkonlar (21.09.2021)

Dönüşüm sonrasında konut balkonları ve bahçeleri ise bazı kullanıcılar için hala yetersiz durumdadır. Konutların yönelimi ve cephesi dönüşüm sonrası yola cepheli olacak şekilde değişmiştir. Dönüşüm öncesi konutların zemin katında her daireye ait depolama alanlarının olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Fakat yeni yapılan konutlarda depolama alanları bulunmamaktadır. Dönüşüm öncesi konutlar 30+ üstü yaşındayken dönüşüm sonrası yapılar 0-3 yaş aralığındadır. Bina yaşından dolayı dönüşüm öncesi konutlar tadilata gereksinim duyarken dönüşüm sonrası konutlar tadilata ihtiyaç duymamaktadır. Yapı kalitesi bakımından dönüşüm öncesi konutlar kötü durumdayken dönüşüm sonrası konutlar iyi durumdadır. Dönüşüm öncesi konutlarda kira bedelleri 250-450 TL arasındayken dönüşüm sonrasında konutlardaki kira bedelleri 1500-3000 TL arasında değişmektedir.

Yunus Emre Mahallesi hanehalkı, kentsel dönüşüm projesi kapsamında konuta ait bahçe ve balkonları hala yetersiz görmekte, yeni konutlarda depolama alanlarının olmayışı ve kira bedellerinin artması konuta dair memnuniyeti olumsuz yönde etkilemektedir. Isınma şeklinin doğalgaz olarak değişiyor olması, havalandırma ve aydınlatma biçiminin yeterliliği, konut yaşının düşük olması, konut m²lerinin yükseliyor olması, yapı kalitesi bakımından iyi durumda ve tadilat gerektirmiyor olması ise konutta memnuniyet durumunu olumlu etkilemektedir. Yapıdaki kat sayısının artmış olması, cephe ve manzaradaki değişiklikler konutta memnuniyeti etkilememiştir.

- **Konut Çevresine Dair Niteliklerden Memnuniyet Durumu**

Konut çevresine dair nitelikler; konutun yer aldığı kent ve kent içindeki yeri, kentsel hizmetlere uzaklık, işyerine uzaklık, kent merkezine uzaklık, eğitim ve sağlık tesislerinin yeterliliği, çevre temizliği/kalitesi, sınıfsal aidiyet, komşuluk ilişkilerinin niteliği, alanda akrabalarının ve arkadaşlarının varlığı değişkenlerine göre değerlendirilmiştir.

Kentsel dönüşüm projesi Yunus Emre Mahallesi'nde bulunmaktadır. Bu mahallede konut kullanıcı tercihlerini dönüşüm öncesi, süreci ve sonrasında kentsel hizmetlere ve işyerlerine yakınlık etkilemektedir. Aynı zamanda eğitim ve sağlık tesislerinin yeterliliği de tercih sebepleri arasındadır. Yeşil alanlar ve çevre temizliği dönüşüm öncesi, süreci ve sonrasında da

yeterli görülmemektedir. Dönüşüm öncesinde konutlarda otopark alanları ayrılmamışken dönüşüm sonrasında yol kenarı otopark alanları olduğu görülmektedir. Dönüşüm öncesi ve sürecinde uzun dönem aynı alanı paylaştıkları ve alana alıştıkları için kendilerini bu alana ait hissetmekte ve sınıfsal farklılaşmanın oluşmadığı düşünülmektedir. Fakat kentsel dönüşüm sonrasında farklı gelir grubundan gelen kişiler ile birlikte alanda sınıfsal farklılaşmaların yaşandığı bilgisine ulaşılmıştır. Kentsel dönüşüm öncesi ve sürecinde komşuluk ilişkileri samimi iken dönüşüm sonrasında komşuluk ilişkilerin samimi olmadığı bilgisine ulaşılmıştır. Dönüşüm öncesi, süreci ve sonrasında kullanıcılar arkadaş ve akrabalarına yakın olmak amacıyla konutu tercih edebilmektedirler.

Yunus Emre Mahallesi kentsel dönüşüm projesi kapsamında yeşil alanların eksikliği, otopark alanlarının yetersizliği, çevre temizliği ve kalitesinin kısmen yeterli olması, nüfus yoğunluğunun artmasıyla birlikte farklı sosyal statüdeki kişilerin alana gelmiş olmasından kaynaklanan sınıfsal farklılıkların meydana gelmiş olması, komşuluk ilişkilerindeki kopukluklar konut çevresinde memnuniyet durumunu olumsuz etkilemektedir. Konutun kent içindeki yeri, kentsel hizmetler ve işyerine yakınlık, kent merkezine uzaklık, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yeterliliği, alanda bulunan akraba ve arkadaşların değişmemiş olması konut çevresinde memnuniyet durumunu olumlu etkilemektedir.

• Konut Kullanıcılarına Dair Niteliklerden Memnuniyet Durumu

Konut kullanıcılarına dair nitelikler; eğitim seviyesi, meslek, hanehalkı geliri ve büyüklüğü, ev sahipliliği/kiracılık durumu, konutu kullanım süresi, etnik köken, hanede çalışan eşin varlığı değişkenlerine göre değerlendirilmiştir.

Dönüşüm sonrasında konut kullanıcılarının eğitim seviyesi dönüşüm öncesi ve sürecindeki konut kullanıcılarına göre daha yüksektir. Dönüşüm öncesi ve sürecinde ev sahiplerinin %70'i emekliyen kiracıların %60'ı işçidir. Dönüşüm sonrasında meslek grupları incelendiği zaman yeni konut kullanıcılarının yüksek oranda (ev sahipliliğinde %50, kiracılıkta %70) memur kesim olduğu öğrenilmiştir. Bu durum hanehalkı gelirlerini de etkilemektedir. Dönüşüm sonrası konut kullanıcılarının hanehalkı gelirleri dönüşüm öncesi ve sürecinde yaşayan konut kullanıcılara göre daha yüksektir. Dönüşüm öncesi, süreci ve sonrasında da konut kullanımında ev sahipliliği ve kiracılık durumu bulunmaktadır. Konutu kullanma süresine bakıldığında ise dönüşüm öncesindeki konutların 30+ üstü olması sebebiyle dönüşüm sonrasına göre daha uzun süreli kullanım görülmektedir. Dönüşüm öncesi ve sürecinde birbirine benzer etnik kökenli kişiler alanda yaşıyorken dönüşüm sonrasında farklı etnik kökene sahip kişilerin de alanı paylaştığı bilgisine ulaşılmıştır. Dönüşüm öncesi ve sürecinde hanede eşler genellikle çalışmazken dönüşüm sonrasında eşlerin de çalıştığı bilgisine ulaşılmıştır.

Yunus Emre Mahallesi kentsel dönüşüm projesi kapsamında etnik kökende farklılaşmalar ve konut kullanım süresinin azalmasıyla birlikte alana yeni kişilerin geliyor olması konut kullanıcılarına dair memnuniyeti olumsuz etkilemektedir. Dönüşüm sonrasında eğitim seviyesinin yükselmesi, farklı meslek gruplarının alanı paylaşıyor olması, hanehalkı gelirin artıyor olması, hanelerde çalışan eşin varlığı ve kiralık konutların bulunuyor olması konut kullanıcılarına dair memnuniyeti olumlu yönde etkilemektedir. Tablo 3'de kentsel dönüşüm öncesi, süreci ve sonrasında konut memnuniyetine yönelik, konuta dair nitelikler, konut çevresine dair nitelikler ve konut kullanıcılarına dair nitelikler gösterilmektedir.

Tablo 3. Kentsel Dönüşüm Öncesi, Süreci ve Sonrasında Konut Memnuniyetine Yönelik Nitelik ve Değişkenler (Kahraman ve Özdemir, 2017’den geliştirilerek yarı yapılandırılmış görüşme sonuçlarına göre hazırlanmıştır).

Konut Memnuniyeti Bileşenleri	Konut Memnuniyeti Değişkenleri	Kentsel Dönüşüm Öncesi ve Süreci	Kentsel Dönüşüm Sonrası
Konuta Dair Nitelikler	Konut büyüklüğü	Ortalama 100 m ²	Ortalama 140 m ²
	Yapıdaki kat sayısı	5	Z+10
	Isınma/havalandırma/aydınlatma biçimi ve yeterliliği	Isınma: soba Aydınlatma, havalandırma yetersiz	Isınma: doğalgaz Aydınlatma, havalandırma yeterli
	Konuta ait bahçenin ve balkonun varlığı	Mevcut balkon yetersizliğinden değiştirilmiş ve yetersiz bahçe	Ortak kullanım alanları oluşturulmuş ve balkonlar kullanıcılar tarafından küçük görülmektedir.
	Konutun yönelimi/cephesi/manzarası	Bazıları yola cepheli	Yola cepheli
	Depolama alanlarının varlığı	Zemin katlarda dairelere özel depolama alanları bulunmaktadır.	Kişiye özel depolama alanı bulunmamaktadır.
	Konutun yaşı	30+	0-3
	Konutun ve tesisatın tadilat gereksinimi	Tadilat gereksinimi bulunmaktadır.	Tadilat gereksinimi bulunmamaktadır.
	Yapı kalitesi	Kötü durumdadır.	İyi durumdadır.
	Kira bedeli	250-450 TL arası	1500-3000 TL arası
Konut Çevresine Dair Nitelikler	Konutun yer aldığı kent ve kent içindeki yeri	Yunus Emre Mahallesi	Yunus Emre Mahallesi
	Kentsel hizmetlere uzaklık	Kentsel hizmetlere yakınlık	Kentsel hizmetlere yakınlık
	İşyerine uzaklık	İşyeri konut ve çevresinde bulunmaktadır.	İşyeri konut çevresinde uzaklaşabilmektedir.
	Kent merkezine uzaklık	3.2 km	3.2 km
	Eğitim ve sağlık tesislerinin yeterliliği	Konut çevresinde eğitim, sağlık, ibadet ve yeşil alanlar bulunmaktadır.	Konut çevresinde mevcut sosyal donatılara ek olarak ortak kullanım alanları oluşturulmuştur.
	Yeşil alanların yeterliliği	Yetersiz	Kısmen yeterli
	Otoparkların yeterliliği	Otopark alanları ayrılmamış durumdadır.	Otopark alanları bulunmaktadır.
	Çevre temizliği/kalitesi	Yeterli değil	Kısmen yeterli
	Sınıfsal aidiyet	Konut ve çevresine ait hissedilmektedir.	Konut ve çevresine ait hissetmeyen kullanıcılar bulunmaktadır.
	Komşuluk ilişkilerinin niteliği	Samimi	Birbirinden kopuk
Alanda akrabaların ve arkadaşların varlığı	Aynı konut ve çevresinde akraba ve arkadaşlar bulunmaktadır.	Aynı konut ve çevresinde akraba ve arkadaşlar bulunmaktadır.	
Konut Kullanıcılarına Dair Nitelikler	Eğitim seviyesi	Ev sahipliğinde %50 ilkökul Kiracılıkta %40 lise	Ev sahipliğinde %60 lise Kiracılıkta %50 üniversite
	Meslek	Ev sahipliğinde %70 emekli Kiracılıkta %60 işçi	Ev sahipliğinde %50 memur Kiracılıkta %70 memur

	Hanehalkı geliri ve büyüklüğü	Ev sahipliliğinde %60 1000-1500 TL Kiracılıkta %10 gelir yok	Ev sahipliliğinde %50 7000-10000 TL Kiracılıkta %60 5000-7000 TL
	Ev sahipliği/kiracılık durumu	Ev sahipliliği ve kiracılık durumu bulunmaktadır.	Ev sahipliliği ve kiracılık durumu bulunmaktadır.
	Konutu kullanım süresi	Ev sahipliliğinde %70 11-20 yıl arası Kiracılıkta %30 5-7 yıl arası	0-3 yıl arası
	Etnik köken	Benzer etnik köken	Farklı etnik köken
	Hanede çalışan eşin varlığı	Ev sahipliliğinde %90 ev hanımı Kiracılıkta %80 ev hanımı	Eşler çalışmaktadır.

6.SONUÇ VE ÖNERİLER

Konut memnuniyetini konuta dair, konut çevresine dair ve konut kullanıcılarına dair nitelikler belirlemektedir. Bu nedenle bu niteliklerin alt değişkenleri belirlenmiştir ve dönüşüm öncesi, süreci ve sonrası olmak üzere değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değişkenlerin olumlu ve olumsuz etkileri kentsel dönüşüm projelerine yaklaşımı da etkilemektedir.

Kentsel dönüşüm projesi kapsamında ev sahiplerinin %60'ı kentsel dönüşümü konuta dair, konut çevresine ve konut kullanıcılarına dair niteliklerin olumsuz etkileri nedeniyle (komşuluk ilişkilerindeki değişiklikler, yeşil alan eksiklikleri gibi) istememektedir. Geriye kalan kişiler ise konuta dair, konut çevresine ve konut kullanıcılarına dair niteliklerin olumlu etkilerinden dolayı kentsel dönüşümü istemektedirler. Kentsel dönüşüm projesi kapsamında kiracıların %90'ı kentsel dönüşümü istememektedir. Bu durumun temel sebebi dönüşüm sonrası kira bedellerinin artıyor olmasıdır. Kentsel dönüşüm projesine istekliliği, konut memnuniyet durumu etkilemektedir. Görüşme sonuçlarına göre kentsel dönüşümünden daha geniş, sıcak, eski komşuluk ilişkilerinin devam ettiği, kiracılara da hitap edebilecek düşük kiralı konut beklentileri bulunmaktadır. Fakat memnuniyet durumları da göz önüne alındığında kentsel dönüşümün %80 oranda beklentiyi karşılamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Konut kullanıcılarının memnuniyet düzeylerini artırmaya yönelik beklentileri bulunmaktadır.

Beklentisi karşılanmayan ev sahipleri kentsel dönüşüm sürecinde kiracı olarak yine Yunus Emre Mahallesi'nde yaşayacağını, dönüşüm tamamlandıktan sonra yeni bir konut alamayacağı için yeni konutuna geleceği sonucuna ulaşılmıştır. Kiracılar ise artan kira bedellerinden dolayı yine alışmış oldukları Yunus Emre Mahallesi sınırları içerisinde düşük kira bedelli konutlarda yaşayacaklarını belirtmişlerdir.

Dönüşüm sonrasında ev sahipleri yapılan konutlara tekrar dönecekken kiracılar artacak olan kiralardan dolayı tekrar dönmeyeceklerdir. Ev sahiplerinin dönüşüm sonrasındaki beklentileri yaşam kalitelerini artıracak şekilde teknik altyapı ve kentsel üstyapı alanları şeklindeyken kiracıların beklentisi ucuz kiralı konut şeklindedir. Nihayetinde ev sahiplerinin sosyal anlamda dönüşüm beklentileri varken kiracıların beklentileri ekonomik temellidir. Ev sahipleri ve kiracılar dönüşüm sürecinde iş yerine yakınlık, okula yakınlık, çevreye alışkanlık gibi gerekçelerle yine Yunus Emre Mahallesi'nde yaşamak istediklerini belirtmişlerdir. Fakat ekonomik bir dönüşümünde meydana geldiği bu projede kiracıların kent içi hareketliliğe mecbur bırakıldığı görülmektedir.

Kentsel dönüşüm projelerinde başarı elde edebilmek için kullanıcıların beklentilerinin tespit edilmesi aynı zamanda memnuniyet oranlarını artıracak şekilde düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Böylece kentsel dönüşüm projelerinin kullanıcılar tarafından da yüksek oranda istenmesi sağlanacaktır. Yenilenecek olan konutlarda memnuniyet düzeyini artıracak ve konut kullanıcılarının beklentilerini karşılayacak bir model benimsenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde kentsel dönüşüm sadece fiziksel bir yenilenmenin yapıldığı; konutun, konut çevresinin ve konut kullanıcısının düşünülmediği, yaşam kalitesini artırmayan bir projeden öteye gidemeyecektir. Benimsenen yeni kentsel dönüşüm modelinde kiracıların da düşünülmesi gerekmektedir.

Kentsel dönüşüm projesi kapsamında yapılan plan ve projelerde halkın katılımının sağlanmadığı görülmektedir. Yapılan toplantılara belirli kişilerin katılımı ve kiracılara söz hakkı verilmemesi kiracıların dışlanmasına neden olmaktadır. Oysa proje sürecinde ve sonrasında alanda yaşayanlar sadece ev sahipleri olmayacaktır. Bu proje kapsamında mevcutta bulunan 290 konut yıkılıp yerine 580 konut inşa edilecektir. Bu durumda dönüşüm sonrasında mevcuttaki daire sayısında %100'lük bir artış olacak demektir. Bu artışla birlikte yeni yapılacak olan 290 dairede sadece ev sahipleri değil onlarla birlikte yeni ev sahibi ve kiracılar da yaşayacaktır. Bu nedenle kiracıların da görüşleri ve proje sürecine katılımları sağlanmalıdır. Konutların yenilenmesi günümüzde yaşayan düşük gelirli kiracıların kentsel dönüşüm sonrasında yüksek gelirli kiracıya dönüşümünü beraberinde getirecektir. Bu nedenle yapılan konutların herkes için yapılması, farklı gelirdeki hanehalkı kullanıcılarına hitap etmesi günümüz kiracıları için kaygıları azaltacak ve yaşayanları ayırıştırılmamış olacaktır. Bu durumla birlikte Habitat II'de belirtilen "yeterli konut" imkânına farklı gelir grupları da erişmiş olacaktır. Kentsel dönüşüm projelerinin "rantsal dönüşüm" projesine dönüşmemesi, proje kapsamında yaşayan hanehalklarının ihtiyaçlarına cevap verecek, onların kaygılarını azaltacak şekilde "herkese hitap eden dönüşüm" projeleri olması gerekmektedir. Bu da ancak konut kullanıcısının memnuniyet ve beklentilerini karşılayan, hanehalkı hareketliliğine sebep olmayan kentsel dönüşüm projeleriyle gerçekleşecektir.

KAYNAKÇA

- [1] Roberts, P., (2000). The Evolution, Definition and Purpose of Urban Regeneration, in P. Roberts and H. Sykes, Urban regeneration, SAGE, 9-36, London.
- [2] TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2022. (Web Sayfası: <http://terim.tuba.gov.tr/>), (Erişim Tarihi: 26.04.2022).
- [3] Can, N., Tercan (2007). "Prof. Dr. Ruşen Keleş ile Söyleşi: Bu Dönem, Plana Karşı Tavırların Ağırlık Kazandığı Bir Dönemdir, Planlama Dergisi, TMMOB Şehir Plancıları Odası, 2007/2, 49-63.
- [4] Keleş, R., Mengi, A., (2014). İmar Hukukuna Giriş. İmge Kitabevi Yayınları, Genişletilmiş 2. Baskı.
- [5] Erman, T. (2010). Kent ve Gecekondu. Ö. (Der) Uğurlu, N. Pınarcıoğlu, A. Kanbak, & M. Şiriner içinde, Türkiye Perspektifinden Kent Sosyolojisi Çalışmaları (s. 227-265). İstanbul: Örgün Yayınevi.
- [6] Yenice, M. (2014). Türkiye'nin Kentsel Dönüşüm Deneyiminin Tarihsel Analizi. Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 16(1), 76-88.
- [7] 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun 2012. (Web Sayfası: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6306&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>), (Erişim Tarihi: 12.11.2021).

- [8] Kahraman, Z., E., Özdemir, S. S., (2017). A Housing Satisfaction Study in an Area of Urban Transformation: The Case of the Türk-iş Apartment Blocks. *Megaron*. 2017; 12(4): 619-634.
- [9] Markoç, İ., (2017). Konut Kullanıcısı Hareketliliğinde Kalite ve Memnuniyet Değerlendirmesi: Sarıgöl Konut Dönüşüm Alanı. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı Yapı Programı, Doktora Tezi. s. 197.
- [10] Türkün, A., (2013). “11 Sonuç: Mevcut “Dönüşüm ve Yenileme Politikaları” Dar Gelirli Toplumsal Kesimlerin Barınma Sorununu Çözebilir mi?” Mülk, Mahal, İnsan İstanbul’da Kentsel Dönüşüm. Der. Asuman Türkün. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- [11] Karataş, Z., (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* Cilt 1, Sayı 1, s. 62-80, Ocak 2015.
- [12] Elbistan Belediyesi Arşivi, 2022.
- [13] Google Haritalar, 2015. (Web Sayfası: https://www.google.com.tr/maps/@38.1968034,37.2120389,3a,75y,235.82h,97.25t/data=!3m7!1e1!3m5!1sdAOBLYH6W30bAN9VQ8e4Zw!2e0!6shttps:%2F%2Fstreetviewpixels-pa.googleapis.com%2Fv1%2Fthumbnail%3Fpanoid%3DdAOBLYH6W30bAN9VQ8e4Zw%26cb_client%3Dmaps_sv.tactile.gps%26w%3D203%26h%3D100%26yaw%3D210.40366%26pitch%3D0%26thumbfov%3D100!7i13312!8i6656?hl=tr), (Erişim Tarihi: 14.11. 2021).
- [14] 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı Değişikliği Plan Açıklama Raporu, 2017.

Mimarlık Bölümü Öğrencilerinin İş Sağlığı ve Güvenliğine Yönelik Farkındalık Düzeylerinin Değerlendirilmesi

Aslı ÇÜÇEN^{1*}

^{1*}Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Burdur/Türkiye.
ORCID No: 0000-0003-0091-8973, e-mail: aslicucen@gmail.com

(Alınış/Arrival: 04.07.2022, Kabul/Acceptance: 05.11.2022, Yayınlanma/Published: 15.12.2022)

Özet

Artan barınma ihtiyacı ve teknolojik gelişmelere paralel olarak inşaat sektörü de büyüme eğilimi göstermektedir. Bu büyümeyle birlikte sektörde çalışan kişi sayısında da artış olduğu görülmektedir. Çalışan kişi sayısındaki artışa bağlı olarak iş kazası gerçekleşme olasılığı da artmaktadır. Çalışma dönemleri boyunca iş kazası riskiyle karşılaşma ihtimali bulunan mimarlık bölümü öğrencilerinin iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarına yönelik farkındalık düzeylerinin yüksek olması önemlidir. Bu çalışma; mimarlık bölümü öğrencilerinin iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarına yönelik farkındalık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışma kapsamında; iş sağlığı ve güvenliği konusunu ele alan çalışmalar ve uygulanan anket formları incelendikten sonra Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümündeki öğrencilere 14 sorudan oluşan anket uygulanmıştır. Çalışma sonucunda uygulanmış olan anket verileri değerlendirilerek önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mimarlık, İş sağlığı ve güvenliği, Farkındalık.

Evaluation of Awareness Level of Architecture Students on Occupational Health and Safety

Abstract

Along with the increasing demand for housing and technological developments, the construction sector is also showing a growth trend. It can be seen that this growth affects the increase in the number of people working in the sector. This increasing also has an effect on increasing the possibility of work accidents. Therefore it is very important for students of civil engineering and architecture, who may be at risk of accidents during their tenure, have a big awareness about occupational health and safety practices. This study was conducted to determine the level of awareness of architectural students about occupational safety and health practices. Scope of work; After examining studies on occupational health and safety and applied questionnaires, a questionnaire consisting of 14 questions was applied to students in the Department of Architectural, Faculty of Engineering and Architecture, Burdur Mehmet Akif Ersoy University. As a result of the research, the questionnaire data applied were evaluated and suggestions were made.

Keywords: Architecture, Occupational health and safety, Awareness.

1. GİRİŞ

Günümüzde sektörel ilerlemelere bağlı olarak işgücü ihtiyacı ve çalışan sayısında artış yaşanmaktadır. Çalışan sayısının artmasıyla birlikte çalışanların iş yerlerinde karşılaşmakta olduğu risk unsurlarının da arttığı görülmektedir. Çalışanları, iş yerinde meydana gelebilecek her türlü kaza, meslek hastalıkları ve mesleki tehlikelerden koruyabilmek amacıyla iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları gerekli hale gelmiştir [1].

Çalışanların çalışma hayatları boyunca karşılaşabilecekleri iş kazası, meslek hastalığı, iş yerindeki tehlike ve riskler hakkında bilgi sahibi olarak mesleki risklerden korunma yöntemlerini bilmeleri bu konuda farkındalık kazanmaları ile mümkündür [2].

Farkındalık; bireylerin, herhangi bir duruma mevcut duygu ve düşünceleri doğrultusunda yargılayıcı olmayan bir davranış ile yaklaşım göstermesidir [3]. Sonradan kazanılabilen bir yeti olan farkındalığın bireyin fiziksel ve zihinsel performansına doğrudan etki gösterdiği bilinmektedir [4].

İnşaat sektörü; üretim süreçlerinin yoğun emek gerektirmesi ve tehlikeli olması sebebiyle iş kazası yaşanma olasılığı en yüksek olan sektörlerin başında gelmektedir [5]. İş kazalarının büyük bir kısmı genellikle çalışan kişilerin güvenli olmayan davranışlarından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte; çalışanların disiplinsiz tutumları, kurallara uymamaları ve iş sağlığı ve güvenliği konusundaki bilgilerinin yeterli düzeyde olmaması iş kazalarının başlıca sebepleri arasında yer almaktadır [6]. Meydana gelebilecek iş kazalarının önlenmesinde sektörde çalışan kişilerin iş sağlığı ve güvenliği konusunda bilinçlenmeleri önem kazanmaktadır.

İnşaat sektöründe meydana gelebilecek iş kazası risklerinin önlenmesinde bu sektörde önemli rol oynayan mimarların iş sağlığı ve güvenliği konusunda farkındalık kazanmalarının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada; 2019-2020 eğitim öğretim yılı güz döneminde öğrenim gören Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Mimarlık bölümü öğrencilerinin iş sağlığı ve güvenliğine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

İş sağlığı ve güvenliği kavramı hakkındaki farkındalık düzeylerinin değerlendirilmesini konu edinen bazı çalışmalar şu şekildedir;

Kale ve Yanık [7] tarafından yapılan çalışmada; inşaat sektöründe çalışanların iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili yürürlükte olan mevzuatın getirdiği düzenlemeler ve yükümlülüklerle ilişkin ne düzeyde bilgi sahibi olduğu ve algı düzeyleri ile ilgili bir sektör analizi yapılmıştır. Çalışma kapsamında; çeşitli illerde inşaat sektöründe çalışan kişilere anket uygulanmıştır. Çalışma sonucunda çalışanların işçi sağlığı ve güvenliği eğitimine yönelik farkındalık ve bilgi düzeyleri ile işçi sağlığı ve güvenliği uygulamalarına yönelik yaklaşımları belirlenmiştir.

Hoşten ve Eren [8] tarafından yapılan çalışmada; sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda eğitim gören öğrencilerin insan sağlığı hizmetlerinde görev yapmadan önce; İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve yasal uygulamaları hakkında sahip oldukları bilgi seviyelerini ölçmek, ülkemizdeki işyeri güvenlik kültürü bakış açılarını değerlendirmek ve iş sağlığı ve güvenliği eğitimi hakkındaki bakış açılarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu kapsamda gerçekleştirilen çalışmada; öğrencilerin iş sağlığı ve güvenliği konusundaki farkındalık düzeyleri öğrencilere yöneltilen çeşitli sorularla belirlenmeye çalışılmıştır.

Bayrak vd. [9] tarafından yapılan çalışmada; inşaat sektöründe çalışan kişilere verilecek olan iş sağlığı ve güvenliği eğitiminin farklı metotları irdelenmiş ve çalışanların bu konu ile ilgili farkındalık düzeyleri araştırılmıştır. Çalışma sonucunda eğitim metodu ile çalışanların konu hakkındaki bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Aydoğan [10] tarafından yapılan çalışmada; ön lisans programlarında eğitim görmekte olan öğrencilerin iş sağlığı ve güvenliği eğitimi ile bu eğitimlerin çevre sağlığı farkındalık etkisinin araştırılması amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında ön lisans programlarında eğitim görmekte olan öğrencilere anket uygulanarak elde edilen veriler istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda iş sağlığı ve güvenliği eğitiminin çevresel farkındalığı arttırmada sınırlı düzeyde katkısı olduğu tespit edilmiştir.

İlgili literatürde yer alan çalışmalardan görüldüğü üzere, iş sağlığı ve güvenliği algısının belirlenmesini konu alan çalışmalar devam etmektedir. Literatür bilgisi ışığında gerçekleştirilen bu çalışmada; çeşitli sektörler açısından ortak bir konu olan iş sağlığı ve güvenliği konusunun mimarlık bölümü öğrencileri tarafından değerlendiriliyor olmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. MATERYAL VE METOT

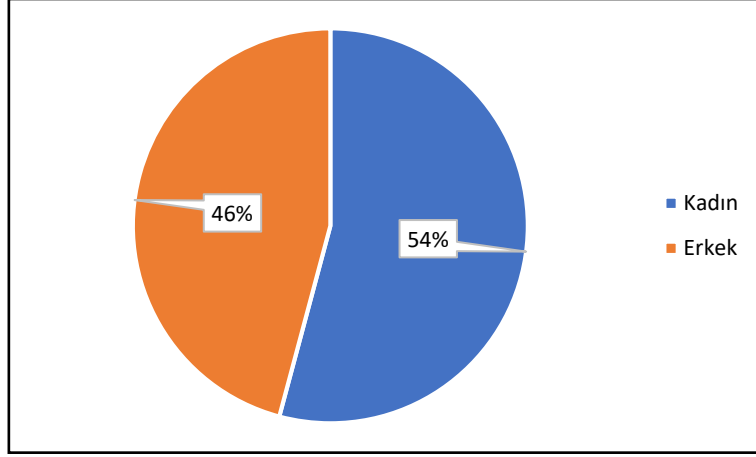
Mimarlık bölümü öğrencilerinin, inşaat sektöründeki iş sağlığı ve güvenliğine yönelik algılarının ölçülmesi amacıyla yapılmış olan bu çalışmada; nicel araştırma yöntemlerinden biri olan betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama modelinde herhangi bir konudaki geçmiş veya devam eden durumun belirlenmesi amaçlanmaktadır [11].

Çalışmanın örneklem alanını; 2019-2020 eğitim öğretim yılı güz döneminde, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünde öğrenim gören 1,2,3 ve 4. sınıf düzeylerindeki lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmada ilk olarak, çeşitli sektörlerde iş sağlığı ve güvenliğine yönelik farkındalık düzeylerinin belirlenmesini konu alan çalışmalar incelenmiştir. Yapılan incelemeler doğrultusunda çoktan seçmeli ve 5’li likert ölçeğine göre toplam 14 sorudan oluşan anket hazırlanmıştır. Hazırlanan ankete basit tesadüfi yöntem ile belirlenen 96 öğrenci katılım sağlamıştır.

Elde edilen anket sonuçları IBM-SPSS 22.0 istatistik paket programı kullanılarak yorumlanmıştır. Yapılan ankette yer alan soruların geçerliliği ve güvenilirliğini belirleyebilmek amacıyla güvenilirlik analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda anketin Cronbach Alpha değeri 0.755 olarak bulunmuştur. Bulunan değer 0.70’in üzerinde olması nedeniyle anket güvenilir olarak kabul edilmektedir [12].

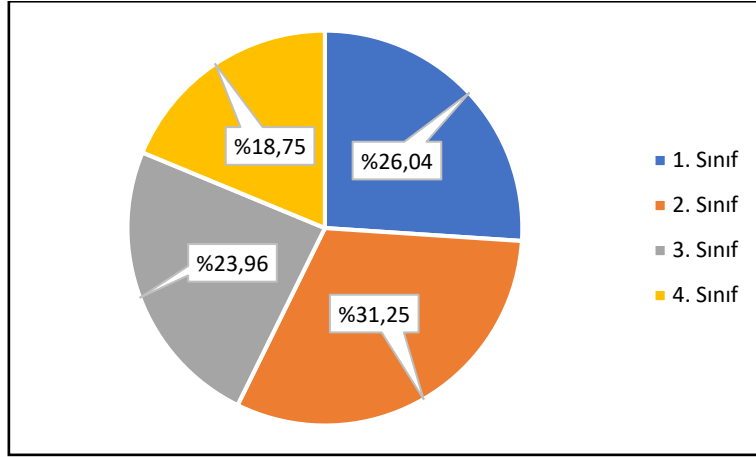
3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Yapılan anket çalışmasına katılım sağlayan 96 öğrenciden 52’sinin (%54) kadın, 44’ünün (%46) erkek olduğu tespit edilmiştir (Şekil 1).

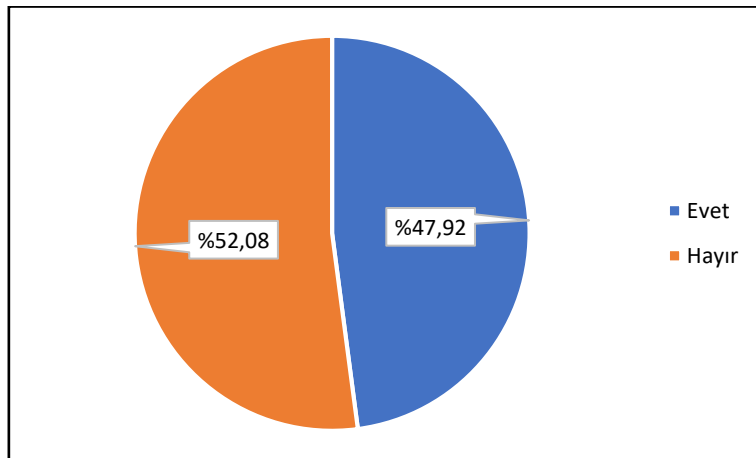
Şekil 1. Ankete katılan öğrencilerin cinsiyetlerinin oransal dağılımı

Çalışmaya katılan öğrencilerin, 25'i (%26,04) 1. sınıf, 30'u (%31,25) 2. sınıf, 23'ü (%23,96) 3. sınıf ve 18'i (%18,75) ise 4. sınıf düzeyindedir (Şekil 2).

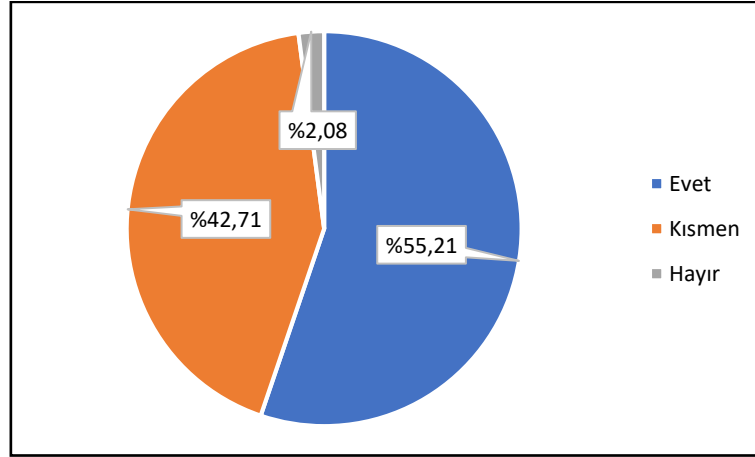
Şekil 2. Ankete katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre oransal dağılımı

Öğrencilerin 46'sı (%47,92) şantiye ortamında aktif olarak bulunmazken, 50 öğrenci (%52,08) daha öncesinde şantiyede aktif olarak yer aldığını belirtmiştir (Şekil 3).

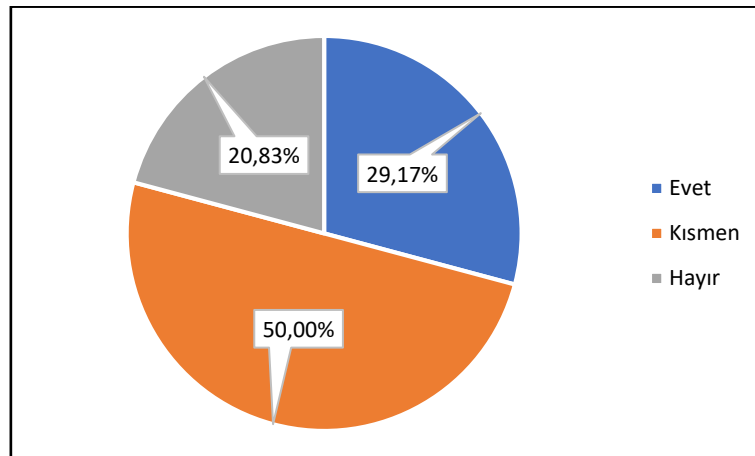
Şekil 3. Ankete katılan öğrencilerin şantiyede aktif olarak bulunma durumlarının oransal dağılımı

Öğrencilerin %55,21'i iş sağlığı ve güvenliği kavramı hakkında bilgi sahibi olduğunu, %42,71'i iş sağlığı ve güvenliği kavramı üzerine kısmen bilgi sahibi olduğunu %2,08'i ise bu kavram hakkında hiçbir bilgisinin olmadığını belirtmişlerdir (Şekil 4). Ankete katılan öğrencilerin verdikleri cevaba göre öğrencilerin genelinin iş sağlığı ve güvenliği kavramı hakkında bilgi sahibi oldukları anlaşılmaktadır.

Şekil 4. “İş sağlığı ve güvenliği kavramı hakkında bilgi sahibiyim” ifadesine verilen cevapların oransal dağılımı

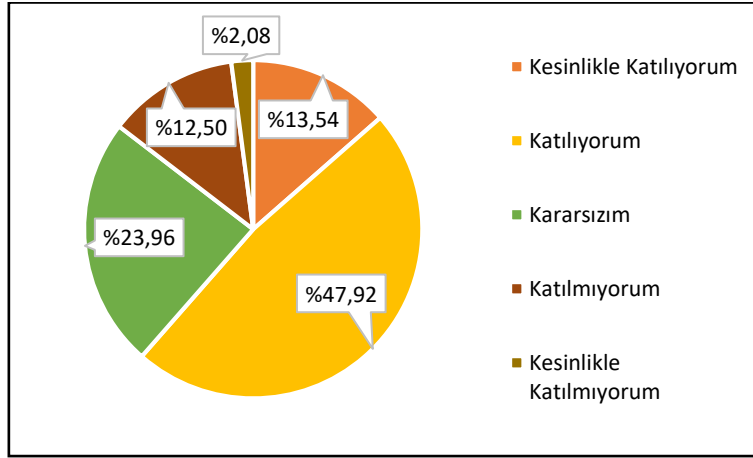
Öğrencilerin %29,17'si ülkemizdeki 6331 sayılı kanun hakkında bilgi sahibi olduğunu, %50'si bu kanunun içeriğini kısmen bildiğini, %20,83'ü ise 6331 sayılı kanun hakkında herhangi bir bilgisinin olmadığını belirtmişlerdir (Şekil 5). Öğrencilerin verdikleri cevaba göre öğrencilerin büyük bir kısmının 6331 sayılı iş sağlığı ve güvenliği kanununun varlığından haberdar oldukları ancak ilgili kanunun içeriği hakkında detaylı düzeyde bilgi sahibi olmadıkları söylenebilir. Bu bulguya benzer olarak Küçüköğlü [13] tarafından yapılmış olan yüksek lisans tez çalışmasında; çalışmaya katılan öğrencilerin genelinin 6331 Sayılı iş güvenliği kanununu tam anlamıyla bilmedikleri tespit edilmiş ve bu durumun gelecekte iş gücünde yer alacak bireylerin çalışma hayatı için kaygı verici olduğu vurgulanmıştır.

Şekil 5. “Ülkemizdeki iş sağlığı ile ilgili 6331 sayılı kanununu biliyorum” ifadesine verilen cevapların oransal dağılımı

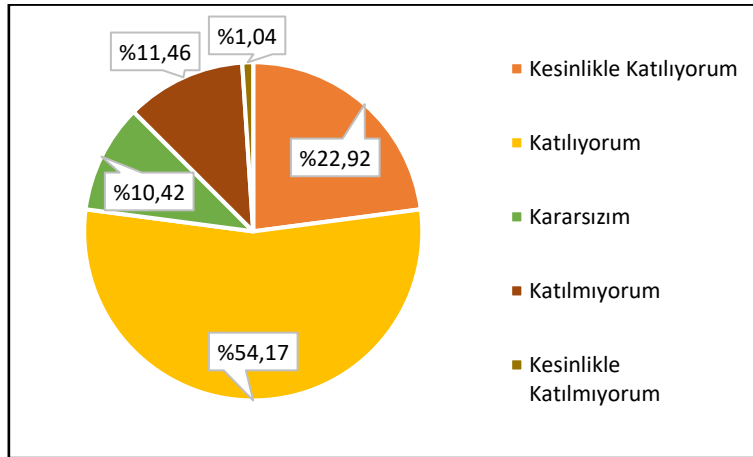
Öğrencilerin %61,46'sı (Kesinlikle Katılıyorum= %13,54 + Katılıyorum= %47,92) iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili bilgi birikimlerinin yeterli düzeyde olduğunu düşünmektedir. %23,96'lık

bir oran ile de bilgi birikimlerinin yeterli düzeyde olup olmadığı konusunda kararsız olduklarını ifade etmişlerdir (Şekil 6).

Şekil 6. “İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili olan bilgilerimin yeterli düzeyde olduğumu düşünüyorum” ifadesine verilen cevapların oransal dağılımı

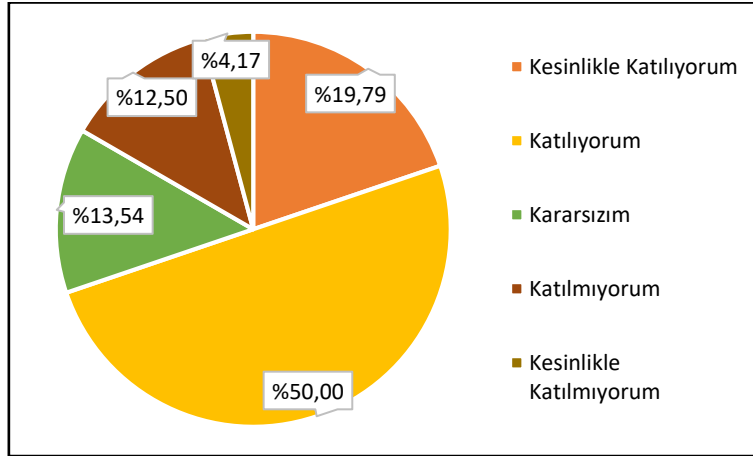
Öğrencilerin %77,09’u (Kesinlikle Katılıyorum= %22,92 + Katılıyorum= %54,17) çalışma hayatında karşılaşılabilecekleri işyeri risk faktörlerinin neler olduğunu bildiklerini belirtmişlerdir (Şekil 7). Bu bulgu doğrultusunda; Kizirgil [14] tarafından yapılan tez çalışmasında; iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerindeki teorik bilgilerin mutlaka yerinde uygulamalı eğitimlerle desteklenmesi gerektiği söylenmiştir. Bu doğrultuda öğrencilerin iş yeri risk faktörlerine dair mevcuttaki teorik bilgilerinin şantiye alanlarında uygulamalı şekilde öğretilmesinin daha kalıcı ve etkili olacağı düşünülmektedir.

Şekil 7. “Çalışma hayatında karşılaşılabileceğim işyeri risk faktörlerinin neler olduğunu biliyorum” ifadesine verilen cevapların oransal dağılımı

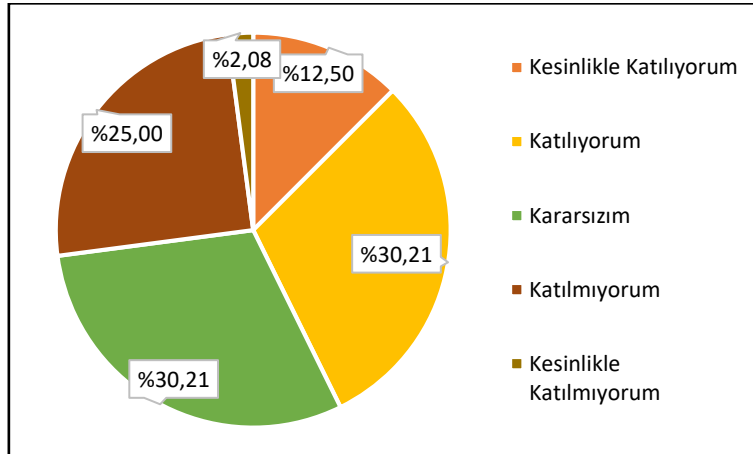
Öğrencilerin %69,79’u (Kesinlikle Katılıyorum= %19,79 + Katılıyorum= %50,00) herhangi bir iş kazası yaşamaları halinde yasal hak ve sorumluluklarının neler olduğunu bilmediklerini ifade etmişlerdir. Sadece %16,67’lik (Kesinlikle Katılmıyorum= %4,17 + Katılmıyorum= %12,50) bir öğrenci grubu iş kazası ile karşılaştıklarında yasal hak ve sorumlulukları hakkında bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir (Şekil 8). Bu bulguya paralel olarak Akgül ve Doğan [15] tarafından yapılan çalışmada; İç Anadolu ve Marmara bölgesindeki çeşitli okullarda eğitim görmekte olan inşaat mühendisliği ve inşaat teknikerliği öğrencilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili yasal düzenlemeleri ve herhangi bir iş kazası anında yapmaları gereken uygulamaları

yeterli düzeyde bilmedikleri tespit edilmiştir. Çalışmada, öğrencilerin ulusal ve uluslararası mevzuatlar konusunda bilgilendirme gereksinimleri olduğu belirtilmiştir.

Şekil 8. “Herhangi bir iş kazası yaşanması halinde yasal hak ve sorumluluklarımın neler olduğunu biliyorum” ifadesine verilen cevapların oransal dağılımı

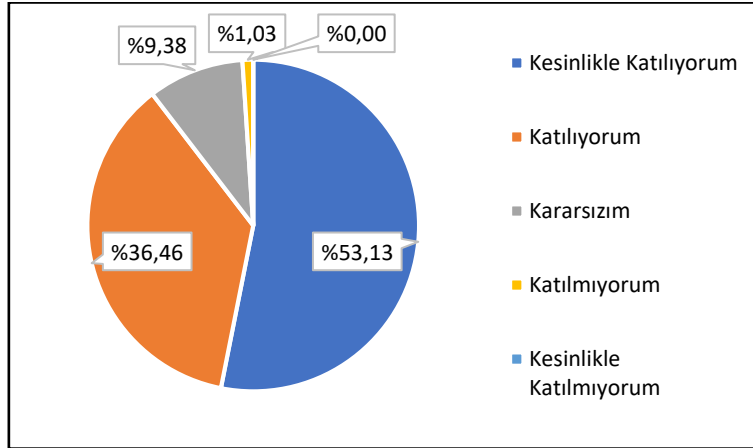
Öğrencilerin %42,71’i (Kesinlikle Katılıyorum= %12,50 + Katılıyorum= %30,21) inşaat sektöründe çalışan kişilerin yasal mevzuat ve hakları konusunda bilgi sahibi olduklarını düşünmektedirler. %30,21’i ise bu konuda kararsız olduklarını ifade etmişlerdir (Şekil 9).

Şekil 9. “İnşaat sektöründe çalışanların yasal mevzuat ve hakları konusunda bilgi sahibi olduğumu düşünüyorum” ifadesine verilen cevapların oransal dağılımı

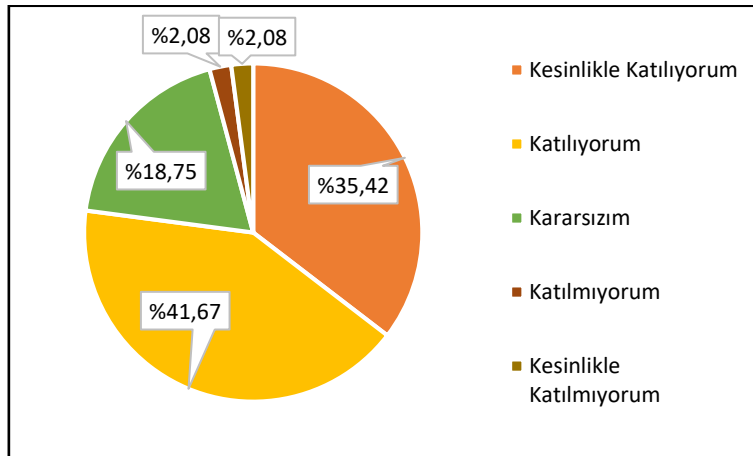
Öğrencilerin %89,59’u (Kesinlikle Katılıyorum=%53,13 + Katılıyorum=36,46) iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin yaygınlaştırılmasının iş kazalarını önlemede etkili olacağını düşünmektedir (Şekil 10). Bu doğrultuda Altuntaş [16] yüksek lisans tez çalışmasında; iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin, meslek yüksekokulu öğrencilerinin farkındalık düzeylerine etkisini incelemiştir. Yaptığı inceleme sonucunda, iş sağlığı ve güvenliğine yönelik eğitim alan öğrenciler ile bu konu hakkında herhangi bir eğitim almamış olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olduğunu belirterek eğitim alan öğrencilerin farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Yavuz ve Gür [17] yaptıkları çalışmada; iş sağlığı ve güvenliği konusunda yeterli farkındalığın oluşturulması için sadece iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin yeterli olmadığını, bu eğitimlerle birlikte iş sağlığı ve güvenliği konusunda belirli sürelerde seminerlerin düzenlenmesinin ve bilgilendirici afişlerin asılması gibi uygulamaların iş sağlığı

ve güvenliği konusundaki farkındalığı arttırarak iş kazalarını önlemede etkili olacağını belirtmişlerdir.

Şekil 10. “İş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin yaygınlaştırılmasının iş kazalarını önlemede etkili olacağına inanıyorum” ifadesine verilen cevapların oransal dağılımı

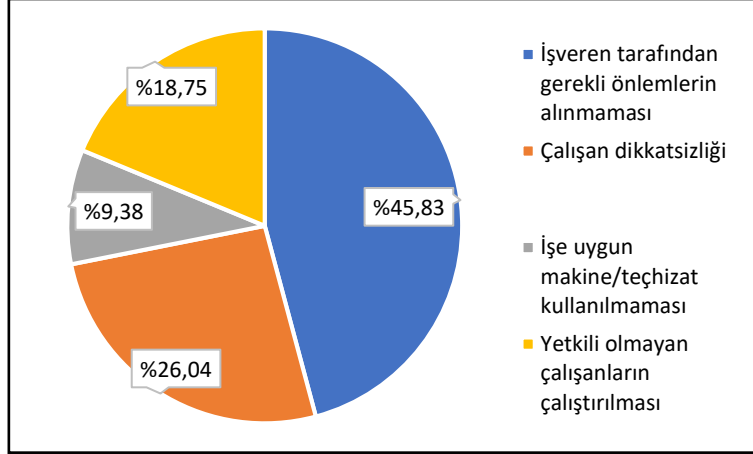
Öğrencilerin %77,09’u (Kesinlikle Katılıyorum= %35,42 + Katılıyorum= %41,67) iş sağlığı ve güvenliği dersinin, mimarlık bölümlerinin müfredatında zorunlu dersler kategorisi altında olması gerektiğini düşünmektedirler (Şekil 11). Bu doğrultuda; mimarlık bölümleri ders müfredatlarında iş sağlığı ve güvenliği derslerinin zorunlu dersler kategorisinde yer aldırılarak öğrencilerin bu konudaki eksikliklerini gidermeye yönelik bir içerik planlaması yapılması gerektiği söylenebilir.

Şekil 11. “Lisans müfredatında iş sağlığı ve güvenliği derslerinin zorunlu dersler kapsamında olması gerektiğini düşünüyorum” ifadesine verilen cevapların oransal dağılımı

İnşaat sektöründeki iş kazalarının en önemli sebeplerinin belirlenebilmesi için öğrencilere yöneltilen soruya; öğrencilerin %45,83’ü iş kazasına neden olan en önemli etkenin işveren tarafından gerekli önlemlerin alınmaması olduğu konusunda görüş bildirmiştir. Sonrasında %26,04’lük oran ile de iş kazalarının çoğunlukla çalışan dikkatsizliğinden kaynaklandığını belirtmişlerdir.

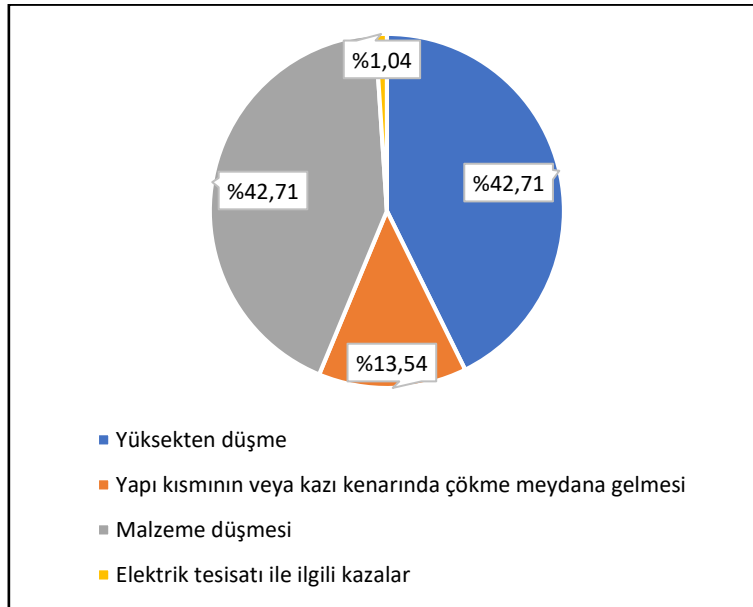
Size inşaat sektöründeki iş kazalarının en önemli sebepleri nelerdir? sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı Şekil 12’de verilmiştir.

Şekil 12. “İnşaat sektöründeki iş kazalarının en önemli sebepleri nelerdir” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı

Şantiyelerde gerçekleşme oranı en fazla olan iş kazasının belirlenebilmesi amacıyla öğrencilere yöneltilmiş olan soruya; öğrenciler %42,71’lik oran ile yüksekten düşme ve malzeme düşmesinin şantiye alanlarında sıklıkla karşılabilecek iş kazası olabileceğine dair görüş bildirmişlerdir. İnşaat sektöründe meydana gelen başlıca iş kazalarının tespit edilmesine yönelik Müngen [18] tarafından yapılmış olan çalışmada; inşaat sektöründe meydana gelen iş kazalarının başında yüksekten düşme şeklinde meydana gelen kaza ve ölümlerin geldiği, diğer kaza nedenlerinin de bunu takip ettiği belirtilmiştir.

Sizce şantiye alanlarında gerçekleşme olasılığı en yüksek olan iş kazası nedir? sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı Şekil 13’te verilmiştir.

Şekil 13. “Şantiye alanlarında gerçekleşme olasılığı en yüksek olan iş kazası nedir” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı

Öğrencilerin, şantiye alanlarında ziyaretçileri iş kazalarına karşı korumak için yapılması gerekenler hakkındaki düşüncelerini belirlemek için yöneltilen soruya; öğrencilerin %92,71’i ziyaretçilere kişisel koruyucu donanımların kullanılması ile birlikte iş güvenliği ile ilgili gerekli bilgilendirmenin de yapılmasının önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Sizce şantiye alanına giren ziyaretçilere yönelik iş güvenliği önlemlerinden hangisinin uygulanması gerekmektedir? sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı Şekil 14’te verilmiştir.

Şekil 14. “Şantiye alanına giren ziyaretçilere yönelik iş güvenliği önlemlerinden hangisinin uygulanması gerekmektedir” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada; Mimarlık bölümünde eğitim gören öğrencilerin iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarına yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi amacıyla anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere uygulanan anket doğrultusunda ortaya çıkan sonuç ve öneriler şu şekildedir:

- Genel olarak öğrencilerin iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları hakkında bilgi sahibi oldukları ancak öğrencilerin büyük bir bölümünün 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile herhangi bir iş kazası ile karşılaşmaları durumunda yasal mevzuatlar konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Bu nedenle verilecek olan iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinde yasal mevzuatlar konusunda daha fazla bilgilendirme yapılması önem taşımaktadır.
- Öğrencilerin büyük bir kısmı, iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının yaygınlaşmasının iş kazalarını önlemede etkili olacağını düşünmektedirler. İnşaat sektöründe çalışan kişilere iş sağlığı ve güvenliği hakkındaki var olan bilgilerinin güncel kalmasını sağlayabilmek için konu ile ilgili düzenli aralıklarla hizmet içi eğitimlerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.
- Mimarlık bölümü mezunlarının çalışma alanları göz önüne alındığında, genellikle tehlikeli veya çok tehlikeli işlerde çalışmaları gerektiğinden iş sağlığı ve güvenliği ile

ilgili derslerin zorunlu ders olarak okutulması bu eğitimlerin tüm öğrencilere ulaşması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

- İlerleyen süreçte, iş sağlığı ve güvenliği konusunda farkındalık düzeylerinin belirlenmesini konu alan çalışmaların daha geniş örneklem kümesi üzerine ve farklı meslek disiplinlerine yönelik olarak uygulanmasının bu alandaki çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- [1] Uslu, A., Karaçuha, M. E., Cabar, H. D. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin iş sağlığı ve iş güvenliği konusuna yaklaşımlarının ön değerlendirilmesi: Sinop Örneği. Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2018; 2(2): 127-148.
- [2] Yılmaz, F. İş sağlığı ve güvenliğinde okul eğitiminin önemi: modern örnekler ışığında iş sağlığı ve güvenliği lisans eğitiminin ülkemizde uygulanabilirliği. Kamu İş Hukuku ve İktisat Dergisi. 2019; 11(1): 107-138.
- [3] Karavardar, G. İş yaşamında farkındalık: iş-aile dengesi ve iş performansı ile ilişkisi. Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi. 2015;13(1):186-199.
- [4] Şahin, H.Ş., Yeniçeri, Z. Farkındalık üzerine üç araç: psikolojik farkındalık, bütüncü kendilik farkındalığı ve Toronto bilgece farkındalık ölçekleri. Türk Psikoloji Dergisi. 2015; 30(76): 48-64.
- [5] Yılmaz, F. ve Tan, O. Bir inşaat şantiyesinde iş kazalarının neden olduğu iş-günü kayıplarının işverene maliyetinin belirlenmesi. International Journal of Economic and Administrative Studies. 2015; 7(14): 43-156.
- [6] Rikhardsson, P.M., Impgaard, M. Corporate cost of occupational accidents: an activity-based analysis. Accident Analysis & Prevention. 2004; 36:173-182.
- [7] Akboğa Kale, Ö. ve Yanık, S. İnşaat sektörü çalışanlarının işçi sağlığı ve iş güvenliği eğitimleri konusundaki bilinç düzeylerini ölçmeye yönelik bir sektörel araştırma. Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 2018; 22(2): 639-651.
- [8] Hoşten, G. ve Eren, Ö. Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin iş sağlığı ve güvenliği farkındalık düzeylerinin belirlenmesi: bir vakıf üniversitesi üzerinde bir inceleme. Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi. 2021; 22: 101-108.
- [9] Bayrak, E., Yılmaz Karan, T., Karakaş, İ., Uçan, R., Bingöl, N. ve Karahan, M. İnşaat sektöründe iş sağlığı ve güvenliğine yönelik olarak uygulanan eğitim metodlarının çalışan davranışlarına yansımalarının incelenmesi. İSG Akademik. 2021; 3 (1): 25-45.
- [10] Aydoğan, Z. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri ve bu eğitimin çevre sağlığı farkındalığına etkisi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2021; 13(1): 261-284.
- [11] Karasar, N. Bilimsel araştırma yöntemi. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara; 2008.

- [12] Yurtkoru, E. S., Çinko, M., ve Durmuş, B. Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi. İstanbul: Beta Basım Yayım. 2018.
- [13] Küçüköğlü, M. Mesleki ve teknik anadolu liselerinde mobilya ve iç mekân tasarımı bölümlerinde eğitim gören öğrencilerin iş sağlığı ve güvenliği bilincinin analizi: Kilis örneği. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, 2018.
- [14] Kizirgil, G. Teknik bilimler meslek yüksekokulu öğrencilerinin iş güvenliği algılarının değerlendirilmesi firat üniversitesi örneği. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elâzığ, 2018.
- [15] Akgül, M., Doğan, Y. İnşaat sektöründeki iş sağlığı ve güvenliği farkındalık analizi: iç anadolu ve marmara bölgesi örnekleme. Engineering Sciences (NWSAENS). 2020;15(4):159-173.
- [16] Altuntaş, Ş. İş sağlığı ve güvenliği eğitiminin meslek yüksekokulu öğrencilerinin farkındalığı üzerinde etkileri. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2021.
- [17] Yavuz, Ş., Gür, B. Ön lisans ve lisans öğrencilerinde iş sağlığı ve güvenliği bilinci düzeylerinin incelenmesi. International Journal of Labour Life and Social Policy. 2019; 2(1): 19-29.
- [18] Müngen, M.U. İnşaat sektörümüzdeki başlıca iş kazası tipleri. Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi. 2011; 469(5): 32-39.